

Jildou van der Ploeg
Bas Tierolf
Milou Lünemann
Roos de Wildt

VERWEY Instituut
JONKER

Ontwikkelingen in meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld

Ontwikkelingen in meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld

Auteurs:

Jildou van der Ploeg

Bas Tierolf

Milou Lünemann

Roos de Wildt

Met medewerking van:

Loes Berendsen

Utrecht, Februari 2024

Inhoud

1	Inleiding	4
1.1.	Onderzoeksvragen	5
1.2.	Leeswijzer	5
2	Methode	6
2.1.	Deelonderzoek 1	6
2.2.	Deelonderzoek 2	8
3	Trends en prognose van meldingen	10
3.1.	Trends in meldingen en contactmomenten per organisatie	10
3.2.	Samenhang tussen pieken en maatschappelijk gebeurtenissen	11
3.3.	Samenhang tussen de trends	12
3.4.	Samenhang met andersoortige meldingen	13
3.5.	Prognoses voor de periode 2023-2025	13
4	Impact van overheidsmaatregelen op aantal meldingen	16
4.1.	Impact eerdere overheidsmaatregelen	16
4.2.	Impact van actieprogramma	25
4.3.	Drempels bij melden	30
5	Conclusie	33
5.1.	Trends en prognose wat betreft meldingen en contactmomenten	33
5.2.	Impact van overheidsmaatregelen op aantal meldingen	34
	Literatuurlijst	36
	Bijlage 1	38

1 Inleiding

Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld gedrag komt overal en in alle lagen van de samenleving voor: buiten en binnen gezinnen, off- en online. Soms is het seksueel grensoverschrijdende gedrag hands on en soms hands off, soms is het verweven met agressie, soms met een liefhebbend contact, soms is het door een bekende, soms door een onbekende. Wanneer iemand te maken heeft gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld kan dit ernstige en vaak langdurige gevolgen hebben.

Mensen die te maken hebben gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld houden hun ervaring soms maanden, jaren of in het geheel voor zich. Verschillende drempels dragen hieraan bij, zoals schaamte en twijfel over hetgeen gebeurd is en de eigen rol daarin. Slachtoffers geven aan dat maatschappelijke discussies over seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, zoals recentelijk in de sportwereld en bij The Voice, als een spiegel kunnen werken. Mensen herkennen zich in een situatie en gaan zich afvragen of hun eigen ervaring ook als grensoverschrijdend te duiden is (De Wildt et al., 2023). In dit licht is het voor te stellen dat verschillende organisaties die ondersteuning bieden aan slachtoffers van seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld hebben aangegeven dat zij verwachten dat de landelijke aandacht vanuit het Nationaal Actieprogramma voor het onderwerp seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld zal leiden tot meer meldingen, advies- en hulpvragen.

Op 13 januari 2023 is het Nationaal Actieprogramma tegen Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag en Seksueel Geweld gepubliceerd. Het doel van het actieprogramma is om seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel

geweld tegen te gaan, maar dat gaat niet van de één op andere dag. Daarom heeft het actieprogramma een tweede doel: het beperken van de schade, door het snel te signaleren en stoppen, slachtoffers en hun omgeving steun en hulp te bieden en het juist handelen naar (vermoedelijke) plegers. Het actieprogramma wil voor iedereen die te maken heeft gehad met seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld passende en adequate hulp. Daarnaast zet het actieprogramma stevig in op gesprek, bewustwording en cultuurverandering in de samenleving ter preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Het actieprogramma stelt dat er structureel iets moet veranderen in de manier waarop we met elkaar omgaan, de wijze waarop we reageren op verhalen over seksueel grensoverschrijdend gedrag en geweld, en in de manier waarop we slachtoffers bijstaan én voor hen opstaan, zodat mensen – als ze toch iets grensoverschrijdends meemaken – hier minder lang alleen mee rond hoeven te lopen.

Het bureau van de Regeringscommissaris Seksueel Grensoverschrijdend Gedrag en Seksueel Geweld¹ heeft het Verwey-Jonker Instituut gevraagd om onderzoek te doen naar de ontwikkeling in meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, om inzicht te krijgen in de te verwachten impact van de maatregelen uit het Nationaal Actieprogramma op het aantal meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. In dit rapport staan de inzichten uit deze onderzoeken beschreven.

¹ De Regeringscommissaris is ingesteld door ministers Dijkgraaf (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) en Van Gennip (Sociale Zaken en Werkgelegenheid).

1.1. Onderzoeksvragen

Het Verwey-Jonker Instituut heeft onderliggend onderzoek uitgevoerd aan de hand van twee deelonderzoeken. In het eerste deelonderzoek hebben we ontwikkelingen in aantallen meldingen tussen 2017 en 2022 inzichtelijk gemaakt bij zes organisaties die meldingen krijgen van seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld, namelijk: Veilig Thuis (VT), Slachtofferhulp Nederland (SHN), Centrum Seksueel Geweld (CSG), HelpWanted, NOC*NSF, FIER/CKM (Centrum Kinderhandel & Mensenhandel). Op basis van deze analyse zijn, waar mogelijk, prognoses gemaakt voor de ontwikkelingen in het aantal meldingen in de aankomende jaren. In dit deelonderzoek stonden de volgende onderzoeksvragen centraal:

- a) Wat is de langjarige trend over de periode 2017 tot en met 2022 in het aantal binnengekomen meldingen per organisatie?
- b) Volgen de verschillende organisaties² (CSG, CVSNS, HelpWanted, SHN en VT) globaal dezelfde trend of zijn er duidelijke verschillen?
- c) Hoe wijken trends van meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld af van overige meldingen die bij deze organisaties binnenkomen?
- d) Zijn pieken naar aanleiding van media-aandacht te identificeren? Of zijn te identificeren pieken in de data terug te herleiden tot mogelijke aanleidingen?
- e) Zo ja, is er iets te zeggen over het verloop (duur, hoogte, breedte) van die pieken?
- f) Valt er een prognose of scenario te maken voor de periode 2023-2025?

² Deze organisaties werden expliciet benoemd in de Adviesaanvraag Impactanalyse van vier departementen (Justitie en Veiligheid; Langdurige Zorg en Sport; Rechtsbescherming; Volksgezondheid, Welzijn en Sport) aan Bureau Regeringscommissaris seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld.

In het tweede deelonderzoek hebben we op basis van literatuur en focusgesprekken met experts geanalyseerd welk soort overheidsmaatregelen in het verleden effect hebben gehad op de ontwikkeling in het aantal meldingen bij uitvoeringsorganisaties. Op basis van deze inzichten beschrijven we de mogelijke impact van de maatregelen in het Nationaal Actieprogramma op het aantal meldingen. In overleg met de opdrachtgever hebben we ons hierbij specifiek gericht op de invloed van wetswijzigingen en overheidscampagnes op het aantal meldingen. De onderzoeksvragen behorend bij deelonderzoek 2 zijn:

- a) Is er op basis van literatuur iets te zeggen over de impact die overheidsmaatregelen in het verleden hebben gehad op de ontwikkelingen in het aantal meldingen bij de genoemde of waar relevant vergelijkbare instanties?
- b) Wat valt er te zeggen over de te verwachten effecten van de maatregelen opgenomen in het actieprogramma op het aantal meldingen?

Het doel van beide deelonderzoeken is om meer zicht te krijgen op de ontwikkelingen van meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld.

1.2. Leeswijzer

In de volgende hoofdstukken bespreken we per deelonderzoek de belangrijkste bevindingen. We starten in hoofdstuk 2 met de methodologische verantwoording, waarin we uitleggen hoe het onderzoek is uitgevoerd en welke keuzes zijn gemaakt voor het verzamelen van de kwantitatieve en kwalitatieve gegevens. Daarna beschrijven we achtereenvolgend in hoofdstuk 3 het eerste deelonderzoek en in hoofdstuk 4 het tweede deelonderzoek. In hoofdstuk 5 sluiten we af met een conclusie.

2 Methode

In dit hoofdstuk wordt de methodologische verantwoording beschreven, waarbij het onderzoek en de uitvoering ervan worden toegelicht. We starten met een beschrijving van deelonderzoek 1, waarin we uiteenzetten hoe we de gegevens hebben verzameld en welke analyses zijn uitgevoerd. Daarna beschrijven we hoe deelonderzoek 2 is uitgevoerd en welke keuzes daarin zijn gemaakt.

2.1. Deelonderzoek 1

In deelonderzoek 1 zijn gegevens verzameld van zes organisaties die meldingen krijgen van seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld, namelijk: Veilig Thuis (VT), Slachtofferhulp Nederland (SHN), Centrum Seksueel Geweld (CSG), HelpWanted, NOC*NSF, FIER/CKM (Centrum Kinderhandel & Mensenhandel). Zoals in de inleiding genoemd betrof dit organisaties die zijn genoemd in de Adviesaanvraag Impactanalyse, aangevuld met FIER/CKM die na overleg met FIER/CKM en de opdrachtgever is toegevoegd, vanwege het feit dat zij de registratie beheren van de chats van verschillende organisaties en zij zelf ook een eigen chat hebben ten aanzien van het onderwerp dat in deze studie wordt behandeld.

2.1.1. Verzamelen van gegevens

Voordat de analyses uitgevoerd konden worden, moesten de gegevens van de verschillende organisaties verzameld worden in een specifiek formaat. Om inzicht te krijgen in de ontwikkeling in tijd van meldingen en contactmomenten aangaande seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld,

inclusief pieken en dalen, is het noodzakelijk dat gegevens gedurende een bepaalde periode op vaste tijdstippen worden verzameld. Onder contactmomenten verstaan we zowel de chatgesprekken als telefonische adviesgesprekken. Voor huidig onderzoek is gekozen om de maandelijkse gegevens (meldingen/contactmomenten) te verzamelen. De periode die we hanteerden is van januari 2017 tot en met december 2022. Eventuele belangrijke gebeurtenissen (zoals bijvoorbeeld het Voice-schandaal) kunnen dan in één bepaalde maand worden geplaatst om de (directe) invloed en een eventueel na-ijleffect mee te kunnen nemen in de analyses.

De opdrachtgever had de huidige studie al geïntroduceerd bij de verschillende instellingen, dus zij waren op de hoogte dat er een verzoek om data op de korte termijn in het verschiet lag. In samenwerking tussen de opdrachtgever en het Verwey-Jonker Instituut is vervolgens bij de betrokken organisaties geïnformeerd in hoeverre het mogelijk was om de data in het gewenste formaat (benodigd voor de analyses) te leveren.

Beperkingen en keuzes

Bij het verzamelen van de gegevens liepen we tegen aan aantal beperkingen aan, welke wij deels op voorhand al hadden voorzien.

1. Het bleek niet mogelijk om via het CVSNI op maandbasis gegevens te krijgen. De meldingen van het CVSNI zijn dus niet meegenomen in de analyses.³

³ Het aantal meldingen per chat bij NOC*NSF is maar beperkt in verhouding tot het aantal meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag in totaal. Volgens cijfers aangeleverd bij het bureau van de Regeringscommissaris waren er in 2019 328 meldingen (bij CVSNI of bij de bonden) en in 2022 538. Omdat het CVSNI geen maandcijfers aan kon leveren, en de jaarcijfers op 9 oktober 2024 heeft geleverd zijn deze niet meegenomen in het onderzoek.

2. Ook ten aanzien van de meldingen vanuit het CSG bleek het niet mogelijk om gegevens van 2017 tot 2020 in het gewenste formaat aan te leveren. Daarom is gekozen om alleen de meldingen van het CSG vanaf januari 2020 mee te nemen. Het CSG kon daarnaast aanvullende gegevens van de eerste 9 maanden van 2023 aanleveren. Die hebben we ook meegenomen in de analyses. Dit was behulpzaam voor het maken van een goede prognose voor 2023 tot en met 2025.
3. HelpWanted kon de gevraagde gegevens niet in het gewenste formaat aanleveren, maar wel in een aangepast formaat. We hebben deze gegevens omgezet in het juiste formaat, zodat de gegevens van HelpWanted alsnog compleet waren en gebruikt konden worden.⁴
4. De gegevens van zowel VT als SHN zouden via het CBS geleverd worden. Echter bleek dat de gegevens van Veilig Thuis van de jaren 2017 en 2018 niet beschikbaar waren via het CBS. Hoewel deze gegevens wel zijn verzameld bij het CBS, bleek de betrouwbaarheid niet voldoende om deze cijfers te kunnen publiceren. Van VT hebben we dus alleen de gegevens van 2019 tot en met 2022. Daarnaast zijn in overleg met het CBS ten aanzien van de gegevens van zowel VT als SHN keuzes gemaakt in de definitie van de verschillende categorieën meldingen die worden gehanteerd, om uiteindelijk een zo correct mogelijk beeld van de meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld te verkrijgen. Bij VT is er gekeken naar gegeven adviezen en ontvangen meldingen, waarbij in de aard van het geweld sprake is van (een vermoeden van) seksueel misbruik. Bij SHN is er gekeken naar het aantal aanmeldingen in de categorie 'zedes', bestaande uit de delicten 'aanranding', 'verkrachting', 'incest' en 'ontucht met een minderjarige'. Naast de specifieke seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld gegevens, kon het CBS ook het totaal aantal meldingen van VT en SHN leveren.

⁴ Bij Helpwanted blijkt de definitie van contactmomenten breder: naast mensen die per mail, chat of telefoon contact hebben gezocht gaat het ook om mensen die de online adviesmodule ('situatiecheck') hebben doorlopen en op basis daarvan geautomatiseerd advies hebben gekregen.

5. In eerste instantie zouden alleen bij VT, SHN, CSG en HelpWanted de gegevens verkregen worden. Echter kwam FIER/CKM (Centrum Kinderhandel en Mensenhandel) in beeld, omdat zij de data van de chats van het CSG en het NOC*NSF beheren. Tegelijkertijd beheren zij ook een eigen chat ten aanzien van de in dit onderzoek genoemde onderwerpen. FIER/CKM toonde zich bereid om aanvullende gegevens te leveren (FIER-chat), naast de gevraagde gegevens van de chats van verschillende partijen (CSG en NOC*NSF). Vandaar dat ook gekozen is om de chat van FIER in dit onderzoek mee te nemen. Dankzij de bereidwillige medewerking van FIER/CKM is het gelukt om alle gevraagde data in het gewenste formaat te krijgen. In deze gegevens zitten enkele kleine beperkingen: de FIER-chat was beschikbaar vanaf oktober 2017, de NOC*NSF-chat vanaf april 2019 en de CSG-chat vanaf juli 2019. Naast de specifieke seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld gegevens zijn ook het totaal aantal chats (inclusief andere onderwerpen) meegeleverd.

Definitieve databestand

De gegevens van de verschillende organisaties zijn vervolgens samengebracht tot één geharmoniseerd databestand lopend van januari 2017 tot en met september 2023. Hierbij zijn uiteindelijk de volgende gegevens van de verschillende organisaties opgenomen:

	Meldingen	Chatgesprekken	Advies
VT	2019 t/m 2022	-	2019 t/m 2022
SHN	2017 t/m 2022	-	-
CSG	2020 t/m 09-2023	07-2019 t/m 2022	-
NOC*NSF	-	04-2019 t/m 2022	-
HelpWanted ^a	-	2017 t/m 2022	-
FIER/CKM	-	10-2017 t/m 2022	-

^a bij Help Wanted gaat het zowel om de chat als telefonisch advies

2.1.2. Uitgevoerde analyses

Voor deelonderzoek 1 zijn verschillende analyses uitgevoerd om de deelvragen te beantwoorden. Allereerst hebben we de trends per organisatie bekeken (deelvraag a) voor zowel het aantal meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, als het aantal contactmomenten (chatgesprekken en telefonisch adviesgesprekken). Hiervoor is een standaard time-series analyse uitgevoerd. Dat betekent dat per organisatie het verloop van het aantal meldingen/contacten over de gehele periode in beeld is gebracht. Hierbij kunnen we ook kijken of er pieken te identificeren zijn (deelvraag d) en wat het verloop is van een piek (deelvraag e).

Ten tweede is de samenhang tussen deze trends bekeken (deelvraag b). Op basis van lineaire regressies zijn lineaire trendlijnen berekend voor de verschillende organisaties. Vervolgens is gekeken of er tussen deze afgeleide trendlijnen (significante) verschillen bestaan.

Ten derde hebben we gekeken of de trends van meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld afwijkt van overige meldingen die organisaties ontvangen (deelvraag c). Hiervoor worden eveneens de trendlijnen met elkaar vergeleken.

Tot slot hebben we een prognose gemaakt voor de periode 2023 tot en met 2025 (deelvraag f). Hiervoor hebben we twee verschillende voorspellingsmethoden (lineair en tijdreeksen) gebruikt. De lineaire voorspelling geeft feitelijk een rechte lijn op basis van alle gegevens in het verleden en voor de prognose wordt deze doorgetrokken naar de toekomst tot en met december 2025. In een tijdreeksanalyse worden historische gegevens vastgelegd in een tijdreeks, om vanuit de geconstateerde (on)regelmaticheden in deze tijdreeks tot conclusies en/of verwachtingen omtrent toekomstige gebeurtenissen te komen. Bij de tijdreeks nemen we het voorkomen van trend-, seizoen- en incidentele bewegingen mee. Aangezien we de werkelijke gegevens van de 1e negen maanden

van 2023 al hebben van de CSG meldingen, kunnen we voor beide methoden controleren in hoeverre ze deze eerste negen maanden goed voorspellen, en op die basis een betere keuze maken voor welke voorspellingsmethode gebruikt moet worden voor de definitieve voorspelling⁵.

Wanneer we de twee voorspellingsmethoden voor de negen maanden vergelijken, valt als eerste op dat beide een goede voorspelling laten zien; de afwijkingen van het werkelijke aantal meldingen zijn beperkt. Echter, de tijdreeksmethode laat in zeven van de negen maanden een (significant) betere voorspelling zien, in één maand is de afwijking van het werkelijke aantal voor beide voorspellingsmethoden gelijk en in één maand laat de lineaire methode een betere voorspelling zien. Over het geheel is de gemiddelde maandelijkse afwijking tussen de lineaire methode en de werkelijkheid 6,8% en tussen de tijdreeksmethode en de werkelijkheid 4,7%. De tijdreeksmethode voorspelt dus 31% beter dan de lineaire methode. Op basis van deze uitkomst hebben we ervoor gekozen om voor alle organisaties de tijdreeksmethode voor de voorspelling van de komende twee jaar te gebruiken.

2.2. Deelonderzoek 2

Voor het tweede deelonderzoek is literatuuronderzoek gedaan. Daarna zijn de bevindingen uit het literatuuronderzoek geïdentificeerd en aangevuld met experts uit het werkveld.

2.2.1. Literatuuronderzoek

Met het literatuuronderzoek beoogden we te onderzoeken wat de impact van overheidsmaatregelen op meldingen in het verleden was en wat dit betekent

⁵ Hierbij laten we de NOC*NSF chat buiten beschouwing, vanwege het lage aantal chats (gemiddeld 1 per maand)

voor de impact van overheidsmaatregelen in de toekomst. Hiervoor is naar Nederlandse literatuur gekeken, waaronder onderzoeksrapporten, evaluaties en jaarverslagen. Ook is er gekeken naar verslaglegging vanuit de Tweede Kamer en van de Rijksoverheid.

Ten eerste is er gezocht naar literatuur over overheidsmaatregelen, specifiek wetswijzigingen en overheidsmaatregelen, op meldingen in het algemeen. Vervolgens zijn we op zoek gegaan naar concrete wetswijzigingen en overheidscampagnes in het verleden rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. We hebben een viertal relevante wetswijzigingen en overheidscampagnes gevonden. Vervolgens hebben we onderzoek naar de invloed van deze wetswijzigingen en overheidscampagnes op het aantal meldingen bekeken. Op basis hiervan hebben we een mogelijk voorspelling gegeven over de impact van de maatregelen uit het actieprogramma op het aantal meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Dit hebben we gedaan door impact van maatregelen uit het verleden te vergelijken met de beoogde maatregelen in het actieprogramma.

De uitkomsten van de literatuurstudie staan beschreven in hoofdstuk 4. De inzichten van het literatuuronderzoek zijn gebruikt voor de invulling van de expertmeetings.

2.2.2. Expertmeetings

De bevindingen uit het literatuuronderzoek hebben we geduid en aangevuld met experts uit het veld in twee expertmeetings. De expertmeetings vonden plaats met verschillende onderzoekers en beleidsmedewerkers vanuit verschillende vakgebieden (hulpverlening, communicatie, strafrecht) en verschillende organisaties (overheid, maatschappelijk). Alle experts hadden kennis rondom het thema seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld.

De expertmeetings begonnen met een open vraag naar hun ideeën over factoren die invloed zouden kunnen hebben op het aantal meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Vervolgens werd er toegespitst op de invloed van wetswijzigingen en overheidscampagnes. We hebben gesproken over hun voorspelling rondom de impact van het actieprogramma op het aantal meldingen. Daarnaast hebben we een korte terugkoppeling van de bevindingen uit het literatuuronderzoek gegeven. Onduidelijke bevindingen of onbeantwoorde vragen hebben we voorgelegd aan de experts. De bevindingen uit de expertmeetings zijn meegenomen in hoofdstuk 4.

Tijdens de expertmeetings werd een aantal maatregelen – anders dan wetswijzigingen en overheidsmaatregelen – uit het actieprogramma herhaaldelijk genoemd als invloedrijk op het aantal meldingen. In paragraaf 4.2.3 bespreken we deze overige maatregelen.

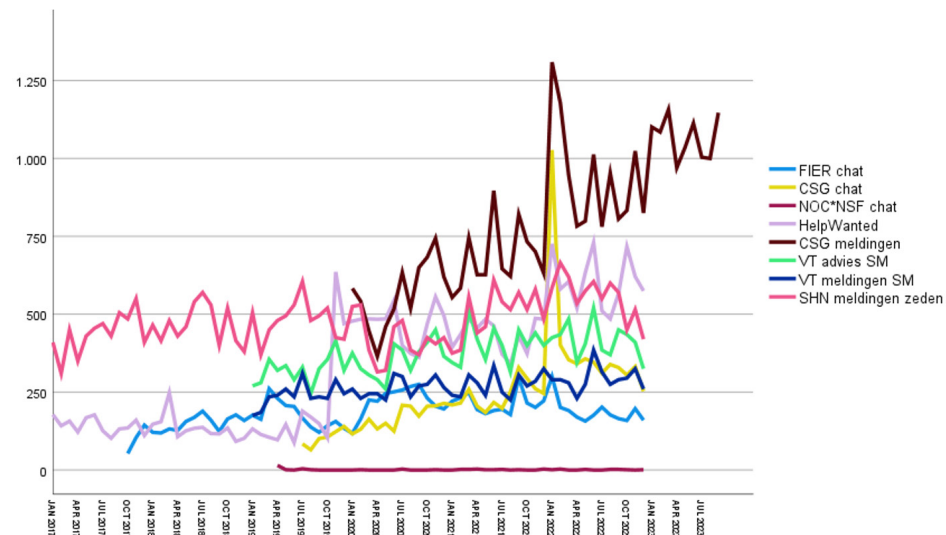
3 Trends en prognose van meldingen

In dit hoofdstuk worden de bevindingen van deelonderzoek 1 beschreven. Eerst geven we de trends per organisatie weer (3.1) en de samenhang tussen deze trends (3.2). Daarna geven we de samenhang weer tussen de trends van meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld enerzijds en alle meldingen die bij de organisaties binnen komen anderzijds (3.3). Tot slot geven we de prognoses voor de periode 2023 tot en met 2025 (3.4).

3.1. Trends in meldingen en contactmomenten per organisatie

In deze paragraaf bekijken we de trends over de periode 2017 tot en met 2022 per organisatie voor zowel het aantal meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld als de contactmomenten (chat en telefonisch advies). In figuur 1 staat het verloop van het aantal maandelijkse meldingen/chats per organisatie in een lijn weergegeven, waarbij de gegevens van het CSG die lopen tot en met september 2023 ook zijn meegenomen. We zien voor alle organisaties dat het aantal meldingen of contactmomenten sterk fluctuerend is over de maanden waarin we hebben gemeten, maar er lijkt wel sprake te zijn van een stijgende trend (zie ook figuur 2 in paragraaf 3.2).

Figuur 1 Vergelijking trends verschillende organisaties over tijd

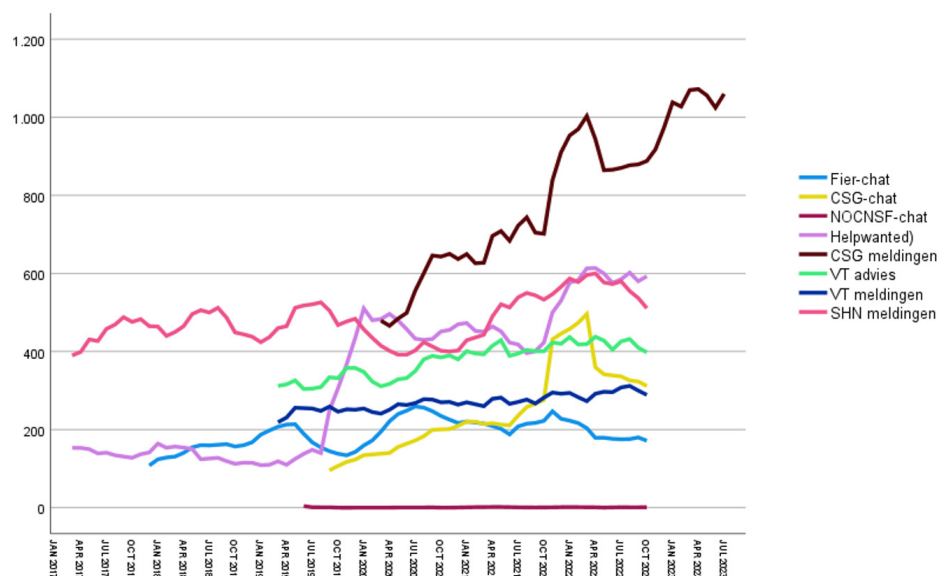

- o Het aantal meldingen per chat bij NOC*NSF is maar beperkt in verhouding tot het aantal meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag in totaal. Volgens cijfers aangeleverd bij het bureau van de Regeringscommissaris waren er in 2019 328 meldingen (bij CVSN of bij de bonden) en in 2022 538. Omdat het CVSN geen maandcijfers aan kon leveren, en de jaarcijfers op 9 oktober 2024 heeft geleverd zijn deze niet meegenomen in het onderzoek.
- o Bij Helpwanted blijkt de definitie van contactmomenten breder: naast mensen die per mail, chat of telefoon contact hebben gezocht gaat het ook om mensen die de online adviesmodule ('situatiecheck') hebben doorlopen en op basis daarvan geautomatiseerd advies hebben gekregen.

Bovenstaande figuur is niet heel overzichtelijk, het grillige verloop kunnen we enigszins afvlakken door een voortschrijdend gemiddelde (moving average⁶) te berekenen, waarbij we op basis van de gemiddelde 'breedte' van de pieken, kiezen voor vijf opeenvolgende maanden om het voortschrijdend gemiddelde te berekenen. Dit geeft het volgende plaatje (Figuur 2) van dezelfde gegevens als hierboven.

6 Een voortschrijdend gemiddelde, wel afgekort aangeduid met MA, is het gemiddelde van een vast aantal opeenvolgende elementen in een tijdreeks.

Figuur 2 Voortschrijdend gemiddelde op basis van 5 maanden van het verloop in meldingen/chats per organisatie

Dit geeft een iets overzichtelijker beeld van het verloop en mogelijke trends, we zien echter nog altijd veel schommelingen in het aantal meldingen/chats.

3.2. Samenhang tussen pieken en maatschappelijke gebeurtenissen

Wanneer we naar de afwisseling van pieken en dalen in de lijnen (figuur 1) kijken, zien we op verschillende momenten specifieke pieken. Het meest duidelijk en zichtbaar bij vrijwel alle organisaties, is de piek in januari 2022. Deze piek hangt samen met de uitzending van de BNN-Vara serie BOOS op Youtube op 20 januari 2022. Deze aflevering ging over een onderzoek naar aantijgingen van kandidaten van de talentenjachtprogramma's The Voice of Holland en The Voice Kids omtrent seksueel grensoverschrijdend gedrag en machtsmisbruik door medewerkers. De pieken zijn na de uitzending het hoogst bij

zowel de chat als het aantal meldingen van CSG. Ook bij de HelpWanted-chat, meldingen van SHN en adviesgesprekken van VT zien we een duidelijke stijging in januari 2022. Deze piek is bij een aantal organisaties (CSG chat, FIER chat en HelpWanted) heel kortdurend (alleen januari), maar bij de CSG meldingen en SHN meldingen duurt de piek nog voort in februari en maart. Naast deze duidelijke piek in januari 2022 zien we meer van dergelijke 'gemeenschappelijke' pieken⁷, bijvoorbeeld in juli en november 2019, oktober 2020, maart, juni en september 2021 en mei/juni 2022. De volgende gebeurtenissen hebben hierin mogelijk een rol gespeeld.

Ten eerste de overheids campagne 'Wat kan mij helpen' (zie ook 4.2.1.), die in 2019 door het Ministerie van Justitie en Veiligheid werd gelanceerd. Met deze campagne motiveert het Ministerie mensen die seksueel geweld mee hebben gemaakt zo snel mogelijk professionele hulp te zoeken. Het doel is de meldingsbereidheid van slachtoffers vergroten, zodat passende hulp, ondersteuning en informatie geboden kan worden. De eerste campagneperiode liep van 25 november 2019 tot en met eind maart 2020. We zien hier bij de betrokken organisaties bij SHN een klein (gespreid) piekje in deze periode, bij de CSG chat zien we weinig gebeuren en bij de CSG meldingen (die pas vanaf januari 2020 zijn geregistreerd) lijkt het wel alsof er een piek net achter de rug is, met aflopende meldingen richting april 2020. De grootste piek in die periode is te zien bij HelpWanted (november 2019). HelpWanted constateerde zelf al een enorme stijging van het aantal contactmomenten in 2019, met als verklaring de lancering van de nieuwe website in het vierde kwartaal van 2019. Bezoekers kregen vanaf toen de mogelijkheid om 24/7 advies op maat te krijgen. Aangezien HelpWanted wel door anderen (waaronder gemeente Rotterdam) werd genoemd in verband met de campagne, kan de campagne ook

⁷ Objectief vastgesteld wanneer meer dan 80% van de organisaties in vergelijking met de vorige maand een positieve verandering laat zien van gemiddeld 10% (of meer) meer meldingen/chats.

enige invloed hebben gehad. Dit biedt alleen een verklaring voor de gemeenschappelijke piek in **november 2019**, niet voor de piek in **juli 2019**.

De pieken **oktober 2020** en **maart 2021** kunnen verklaard worden door de tweede campagneperiode van 'Wat kan mij helpen?'. Deze liep van 5 oktober 2020 tot maart 2021. Met uitzondering van de CSG chat en de FIER chat zien we deze twee pieken bij alle organisaties terug. Ook hier lijkt het erop dat de campagne wel enige invloed heeft gehad op de pieken.

In (of vlak voor) **juni 2021** en **september 2021** vonden we geen gebeurtenissen die de gezamenlijke pieken van juni en september 2021 zouden kunnen verklaren.

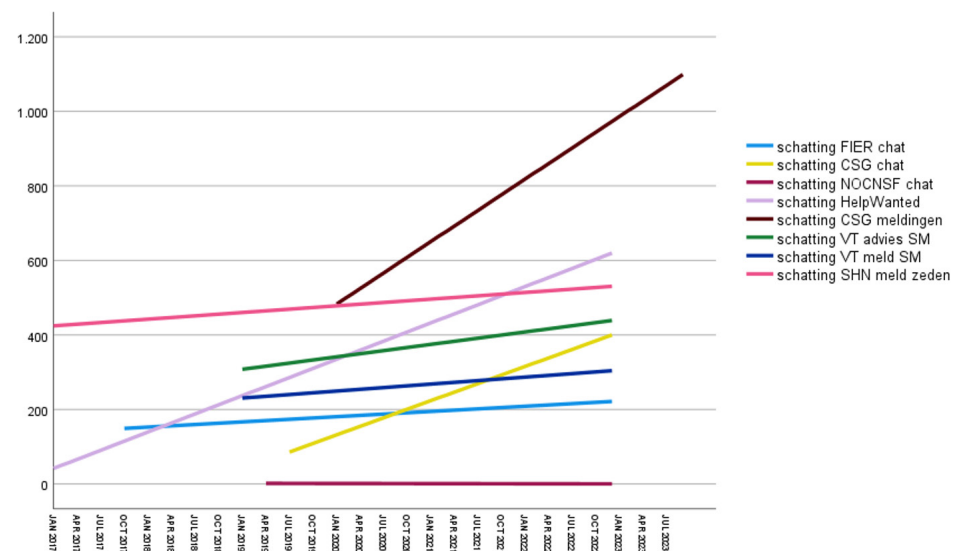
De piek van **mei/juni 2022** zou mogelijk veroorzaakt kunnen zijn door een incident op 24 mei 2022. Dit ging om de langdurige aanranding van een jonge vrouw in de trein van Amsterdam naar Alkmaar. In de berichtgeving hierover werd veelvuldig het speciale Whatsappnummer van de NS genoemd waar reizigers die zich onveilig voelen of overlast ervaren een melding kunnen doen. Hierna ontstond vooral op sociale media veel discussie over het nut van het Whatsappnummer en werden veel negatieve ervaringen hiermee gedeeld. Dit kan mogelijk een invloed hebben gehad op de piek in meldingen/chats in mei/juni 2022. Deze piek zien we terug bij alle organisaties behalve de CSG chat.

3.3. Samenhang tussen de trends

In deze paragraaf bekijken we de samenhang tussen de meldingen en contactmomenten van de verschillende organisaties. In figuur 2 staan de afgeleide trendlijnen per organisatie weergegeven, waarbij de gegevens van het CSG die lopen tot en met september 2023 ook zijn meegenomen. Dit beeld laat zien dat sprake is van een continue stijging van de meldingen en contactmomenten, waarbij de CSG meldingen het sterkst stijgen gevolgd door de HelpWanted chat en de CSG chat. De andere organisaties laten een vrijwel gelijke (lichte)

stijging zien, met uitzondering van de NOC*NSF chat waar geen sprake is van stijging of daling.

Figuur 3 Standaard lineaire regressie schattingen van alle organisaties

Wanneer we kijken naar de overeenkomsten tussen de tijdlijnen van de verschillende organisaties, zien we dat vooral de meldingen en contactmomenten van dezelfde organisatie elkaar het sterkst lijken te volgen. Zo zien we een heel sterk verband tussen de CSG chat en de CSG meldingen ($r = .80$, $p < .001$). Een verklaring zou kunnen zijn dat een chat met de CSG waarin een bepaalde zaak wordt besproken, vaak leidt tot een advies om een melding bij het CSG te doen. Eenzelfde sterk verband ($r = .80$, $p < .001$) zien we bij de VT adviezen seksueel misbruik en de VT meldingen seksueel misbruik. Ook hier lijkt het erop dat een adviesvraag aan VT vaak leidt tot een melding bij VT. Maar ook tussen organisaties zijn we een aantal verbanden tussen het verloop in meldingen.

Tabel 1 Correlaties tussen het maandelijkse aantal meldingen/chats per organisatie

	FIER chat	CSG chat	CSG meld	VT advies SM	VT meld SM	SHN meld zeden	Help Wanted	NOC*
FIER chat	--							
CSG chat		--						
CSG meldingen		,80**	--					
VT advies SM			,62**	--				
VT meldingen SM			,54**	,80**	--			
SHN meldingen zeden			,73**	,52**		--		
HelpWanted		,56**	,63**	,61**	,60**		--	
NOC*NSF chat								--

Note. alleen significante correlaties boven .5 worden getoond. **p < .01

Zo zien we dat het aantal meldingen bij SHN sterk samenhangt met het aantal meldingen bij het CSG ($r = .73$, $p < .001$). Daarnaast zien we dat het aantal meldingen bij HelpWanted redelijk sterk samenhangt met een aantal andere organisaties, namelijk met het aantal CSG meldingen ($r = .63$, $p < .001$), de adviezen vanuit VT ($r = .61$, $p < .001$), de meldingen bij VT ($r = .60$, $p < .001$) en de CSG chat ($r = .56$, $p < .001$). Ook voor het aantal CSG meldingen zien we een samenhang met het aantal VT adviezen ($r = .62$, $p < .001$) en VT meldingen ($r = .54$, $p < .001$). Tot slot zien we dat het aantal VT adviezen samenhangt met het aantal SHN meldingen ($r = .52$, $p < .001$). Andere verbanden zijn soms weliswaar significant, maar zijn zwak tot matig.

3.4. Samenhang met andersoortige meldingen

In deze paragraaf bekijken we voor VT, SHN en de door FIER beheerde chats⁸, de samenhang tussen meldingen en contactmomenten omtrent seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld enerzijds en het totaal aantal meldingen en contactmomenten bij die organisatie anderzijds. Het percentage van het aantal meldingen en contactmomenten omtrent seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld in verhouding tot het totaal aantal meldingen en contactmomenten over alle onderwerpen, blijft voor VT advies, VT meldingen, SHN meldingen, Fier chat en SHN chat redelijk stabiel. Waarbij dit percentage bij VT advies, VT meldingen, SHN meldingen rond de 3% ligt. Bij de verschillende chats zien we een veel hoger percentage chats ten aanzien van seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag, namelijk tussen 27% en 55% van alle chats. Waarbij de invloed van de CSG chat overigens het zwaarst meetelt, vanwege de grote (en stijgende) omvang. Ook hier zien we een absolute piek in januari 2022 toen ruim 55% van alle chats ging over seksueel misbruik en grensoverschrijdend gedrag.

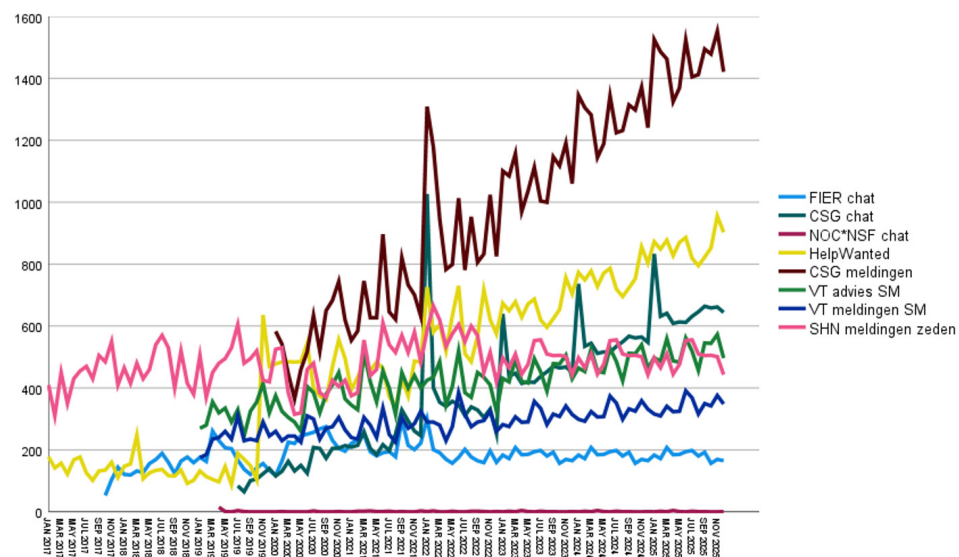
3.5. Prognoses voor de periode 2023-2025

In deze laatste paragraaf kijken we naar de prognose voor de periode 2023-2025 wat betreft het aantal meldingen en contactmomenten voor seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Zoals in paragraaf 2.1 is vermeld, gebruiken we hiervoor de tijdreeksmethode, omdat die voor het CSG een significant betere voorspelling gaf van de eerste acht maanden van 2023 dan een standaard regressie. De tijdreeksmethode houdt rekening met pieken en dalen in de tijd en berekent op basis van de pieken en dalen in het verleden een patroon hoe deze pieken en dalen zullen terugkeren in de toekomst. Vandaar dat de voorspelde prognose op basis van de tijdreeksmethode ook duidelijk

⁸ FIER beheert de chats van zichzelf, NOC*NSF en CSG, deze worden in de analyse samengenomen.

pieken en dalen bevat, die echter wel in een bepaalde regelmaat terugkeren. In figuur 4 wordt het huidige verloop van het aantal meldingen of contactmomenten per organisatie weergegeven (zoals conform figuur 1), maar nu aangevuld met de voorspelde trends per organisaties. In figuur 5 in de bijlage staan de prognoses voor 2023-2025 van elke organisatie ook nog afzonderlijk weergegeven in een apart figuur. Op basis van deze maandprognoses staan in tabel 2 de jaarprognoses van de meldingen tot en met 2025.

Figuur 4 Meldingen en contactmomenten alle organisaties plus voorspelling tot december 2025

Tabel 2 Jaarprognoses op basis van maandprognoses 2017-2025

	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
FIER chat	301	1797	2099	2657	2576	2255	2191	2191	2191
CSG chat	.	.	619	2028	2869	4695	5522	6685	7847
NOC*NSF chat	.	.	21	5	15	12	12	12	12
HelpWanted	1710	1616	2400	5617	5204	7271	7944	9137	10331
CSG meldingen	.	.	.	6763	8190	11251	12982	15292	17457
VT advies SM	.	.	3840	4270	4825	4990	5411	5811	6212
VT meldingen SM	.	.	2870	3165	3295	3510	3698	3903	4108
SHN meldingen zeden	5255	5605	5775	5025	6030	6690	5967	5967	5967

Het gebruik van tijdreeksmodellen voor de prognoses betekent dat de fluctuerende trends zich voortzetten. We zien voor de meeste prognoses van meldingen en contactmomenten een stijgende trend (met fluctuaties), namelijk voor de CSG chat, CSG meldingen, HelpWanted, VT adviezen en VT meldingen. Voor de FIER chat en de SHN meldingen zien we een meer constante voorspelling, weliswaar met behoorlijke fluctuaties, maar zonder stijgende lijn. Bij de voorspelling van de CSG chat zien we dat de specifieke piek in januari, veroorzaakt door de enorme Voice of Holland piek in 2022, zich elk jaar herhaalt. Het lijkt echter onwaarschijnlijk dat een dergelijke piek elk jaar precies in januari zich zal herhalen. Gezien het feit dat een dergelijk incident zo'n grote invloed kan hebben, is het wel van belang dat voor de toekomst rekening gehouden wordt met dergelijke incidenten. Ook bleek uit paragraaf 3.2 dat ingezet beleid kan leiden tot pieken in de instroom van chats/meldingen, dus dat er wel enige controle mogelijk is vanuit het beleid. Waarbij overigens gezegd dat niet alle pieken door beleid of incidenten zijn te verklaren. Dit betekent dat, vanuit trendmatig oogpunt, het verstandig is om beleid en incidenten en de effecten

ervan op de meldingen en contactmomenten, mee te nemen in de calculaties. Waarbij ook nog altijd rekening moet worden gehouden met onvoorziene pieken.

We zien dat de organisatie met de grootste verwachte stijging van het aantal meldingen, het CSG is. Het CSG is sowieso de organisatie met het grootste volume aan meldingen. Tegelijkertijd zagen we in paragraaf 3.3 dat er een grote samenhang bestaat tussen de CSG chat en de CSG meldingen. In figuur 4 zien we dat de lijnen van CSG meldingen en CSG chat in de voorspelling steeds meer uit elkaar lopen. Echter, de vraag is wel of dit in werkelijkheid gaat gebeuren gezien de sterke onderlinge samenhang. Vanuit praktisch perspectief lijkt het logisch dat een CSG chat, waarin een zaak voor het eerst genoemd wordt, een aanleiding kan zijn voor een CSG melding daarna. Dus dat de CSG meldingen de CSG chat volgen. Aan de andere kant is het natuurlijk ook zo dat een groot deel van de CSG meldingen niet vooraf wordt gegaan door een CSG chat. Wanneer uit de registratie van het CSG blijkt dat het aantal CSG meldingen dat vooraf gegaan wordt door een CSG chat, groot is, zal hiermee bij de prognose ook rekening gehouden moeten worden. Hetgeen dus kan betekenen dat de huidige prognose van de CSG meldingen iets voorzichtiger moet worden gehanteerd.

4 Impact van overheidsmaatregelen op aantal meldingen

In dit hoofdstuk beschrijven we de bevindingen van het tweede deelonderzoek, waarin we kijken naar de mogelijke invloed van overheidsmaatregelen op het aantal meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Eerst kijken we naar wat in het verleden impact heeft gehad op het aantal meldingen. Daarna richten we ons op de mogelijke impact van het een aantal maatregelen uit het actieprogramma op het aantal meldingen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. De maatregelen uit het actieprogramma zijn een belangrijke stap voorwaarts, maar het is belangrijk om te realiseren dat deze maatregelen de bestaande drempels niet automatisch verlagen. Daarom richten we ons tot slot op de drempels die slachtoffers ervaren bij het maken van een melding.

4.1. Impact eerdere overheidsmaatregelen

In deze paragraaf zoomen we in op een aantal overheidsmaatregelen die in het verleden impact hebben gehad op het aantal meldingen. We kijken hierbij specifiek naar wetswijzigingen en overheids campagnes, omdat dit maatregelen zijn die recentelijk toegepast zijn rondom het thema seksueel grensoverschrijdend gedrag en (seksueel) geweld. We analyseren de impact op het aantal meldingen van twee relevante wetswijzigingen en twee relevante overheidsmaatregelen. Daarnaast zoomen we in op de maatschappelijke dialoog

die door wetswijzigingen en overheidsmaatregelen in gang gezet wordt. Deze maatschappelijke dialoog draagt bij een verandering van de sociale norm.

4.1.1. Wetswijzigingen

Er zijn afgelopen jaren verschillende wetswijzigingen geweest die invloed hebben gehad op het aantal meldingen. In deze paragraaf analyseren we twee eerdere, relevante wetswijzigingen. Wat zegt bestaande literatuur en onderzoek over de impact van deze wetswijzigingen op het aantal meldingen? We richten ons op 1) de Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (afgekort de meldcode) en 2) de Zedelijkheidswetgeving. Een beschrijving van de meldcode en de Zedelijkheidswetgeving staat in de kaders 4a en 4b.

Sinds 2013 is de Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (vanaf nu: meldcode) van kracht. De meldcode verplicht organisaties die werken met kinderen en volwassenen een meldcode te hebben. Daarnaast stelt de wet verplicht dat de medewerkers in staat zijn om met de meldcode te werken. Het doel van de meldcode is om professionals te helpen eerder en beter te handelen als zij vermoeden dat een gezinslid thuis wordt mishandeld, verwaarloosd of seksueel misbruikt. Het ondersteunen van professionals heeft het uiteindelijke doel om sneller en adequater hulp te bieden bij signalen van huiselijk geweld en kindermishandeling, zodat het geweld stopt (Ridderbos-Hovingh et al., 2020).

Kader 4a: Wet Meldcode Huiselijk Geweld en Kindermishandeling

Er is een basis meldcode, welke per sector vertaald wordt voor de achterban. Vervolgens maken instellingen en organisaties een vertaling naar hun werkpraktijk met bijvoorbeeld specifiek wie welke stappen moet zetten bij een vermoeden van huiselijk geweld of kindermishandeling. Organisaties zijn verplicht een meldcode te hebben. Professionals zijn verplicht te handelen volgens de stappen van de meldcode, maar het doorlopen ervan hoeft niet altijd te leiden tot een melding. Het kan zo zijn dat tijdens het overleg met een collega of deskundige van Veilig Thuis blijkt dat de situatie veilig is. De meldcode wordt dan afgesloten en er wordt geen melding gedaan bij Veilig Thuis. Bij situaties waar na het doorlopen van alle stappen zorgen blijven, wordt een melding bij Veilig Thuis gedaan. In de meldcode is opgenomen dat professionals het récht hebben te melden bij Veilig Thuis, ook als gezinsleden daar geen toestemming voor geven. Het meldrecht houdt in dat professionals persoonsgegevens van volwassenen en kinderen mogen doorgeven aan Veilig Thuis, zodat zij een onderzoek naar de gezins-situatie kunnen starten.

Vanaf 1 januari 2019 geldt de verbeterde meldcode, waarbij gebruik gemaakt wordt van een afwegingskader. In dit afwegingskader staat beschreven wanneer een melding noodzakelijk is en hoe goede hulp eruit-ziet. Beroepsgroepen hebben zelf een afwegingskader opgesteld waarin is vastgesteld wanneer een situatie zo ernstig is dat een melding vereist is. Dit betekent dat professionals ernstige situaties dus altijd melden bij Veilig Thuis

Het effect van de meldcode op het aantal meldingen is veelvuldig onderzocht. Zo blijkt dat de meldcode leidt tot een toename in het aantal meldingen huiselijk geweld en kindermishandeling: als gekeken wordt naar het aantal kinderen waarover een melding van kindermishandeling is gedaan, of waarbij onderzoek is gedaan, zien we een duidelijke stijgende trend sinds 2013 (Ridderbos-Hovingh et al., 2020). Ook na de verbetering van de meldcode is een toename in het aantal meldingen zichtbaar: in de derde rapportage van 'Geweld hoort nergens thuis' is onderzoek gedaan naar het effect van de verbeterde meldcode (Ministerie van VWS et al., 2019). Hieruit blijkt dat in 21 van de 28 'Geweld hoort nergens thuis'-regio's het aantal meldingen bij Veilig Thuis is gestegen. In 15 van de 28 regio's gaat dit over een stijging in zowel het aantal meldingen als het aantal adviesvragen vanuit professionals.

Ook al wordt deze stijging in het aantal meldingen in meerdere onderzoeken benoemd, cijfers zijn niet eenduidig beschikbaar. Dit kan verklaard worden door de fusie van het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling en het Steunpunt Huiselijk Geweld tot Veilig Thuis in 2015; de aparte cijfers van meldingen voor die tijd zijn niet goed met elkaar te vergelijken. Na deze fusie zijn er van 2015 tot 2019 alleen regionale cijfers van meldingen gepubliceerd. Deze regionale cijfers kunnen niet samengevoegd worden tot een landelijk cijfer van meldingen, omdat de onderlinge vergelijkbaarheid slecht is (CBS, 2017). De cijfers tussen de Veilig Thuis regio's uit 2016 en uit 2022 (de meest recente cijfers) kunnen wel met elkaar vergeleken worden. Deze cijfers geven geen inzichten in het aantal meldingen voor en na de meldcode, maar tonen wel de stijging van de afgelopen jaren aan. Amsterdam-Amstelland en Haaglanden zijn de regio's met het hoogste aantal meldingen in 2016, namelijk 6870 en 6905 meldingen respectievelijk. In 2022 is dit in Amsterdam-Amstelland toegenomen tot 10185 meldingen in en in Haaglanden tot 9495 (CBS, 2017; 2023).

Uit de wetsgeschiedenis blijkt echter dat het nadrukkelijk niet het doel van de formele wetgever was om professionals aan te sporen tot het doen van meer meldingen (Ridderbos-Hovingh et al., 2020). Het doel van de meldcode

is professionals ondersteunen, sneller en adequater hulp bieden, een gezin zo snel en duurzaam mogelijk in veiligheid brengen en hierdoor uiteindelijk het verminderen van huiselijk geweld en kindermishandeling, en dus niet een toename in het aantal meldingen. De toename in het aantal meldingen zegt niet of de meldcode dit doel al dan niet behaald heeft. Het doel rondom ondersteuning voor professionals lijkt te slagen: uit de evaluatie van de meldcode blijkt dat de meldcode volgens professionals bijdraagt aan het bieden van een handelingswijze als zij een vermoeden hebben of signalen krijgen van huiselijk geweld (Ridderbos-Hovingh et al., 2020). Ander onderzoek toont aan dat professionals die met een meldcode werken drie keer vaker en sneller stappen zetten (Doeven, 2008).

De partiële wetswijziging in de zedelijkheidswetgeving is door Lünemann en anderen (2006) onderzocht. Het onderzoek evalueert de wetswijzigingen, gaat na in hoeverre de wetswijzigingen daadwerkelijk gehanteerd worden in de rechtspraak en of het beoogde doel bereikt wordt, namelijk het vereenvoudigen van de bewijslast rondom kinderpornografie. Daarnaast is naar het effect van de wijzigingen op het aantal aangiftes van kinderporno gekeken.

De onderzoekers stellen dat het altijd moeilijk is om veranderingen direct toe te schrijven aan de wijziging van de wet. Desondanks lijkt de verandering in de kinderpornografiebepaling invloed te hebben op het aantal aangiftes van kinderporno: sinds de wijziging is een aanzienlijke toename zichtbaar. Daarnaast blijkt een significant grotere kans te bestaan op vervolging en berechting. Dit is heel belangrijk: als de kans op vervolging en berechting namelijk groter wordt, is de kans dat andere slachtoffers ook aangifte zullen doen groter.

Kader 4b Wetgeving seksueel misbruik bij kinderen

In 2002 heeft er een partiële wijziging plaatsgevonden in de zedelijkheidswetgeving. Deze wetswijziging bestond uit verschillende kleine wijzigingen. De wijziging in de kinderpornografiebepaling was veruit het meest ingrijpend (Lünemann, et al., 2006). We richten ons specifiek op de wijzigingen in de kinderpornostrafbepaling. Door de aanpassing in strafbepaling op vier punten zou het gemakkelijk moeten worden om in zaken van kinderpornografie tot een vervolging te komen. De wijzigingen betraf de volgende punten:

- De strafbare leeftijdsgrens is verhoogd van 16 naar 18 jaar.
- De strafbepaling is gewijzigd door het toevoegen van 'schijnbaar betrokken'. Het gevolg hiervan is dat het Openbaar Ministerie niet meer hoeft te bewijzen dat het een afbeelding betreft van een bestaande minderjarige: het is voldoende dat het Openbaar Ministerie het aannemelijk maakt dat de afgebeeld persoon op een minderjarig kind lijkt.
- In de strafbepaling werd 'in voorraad' veranderd naar 'in bezit'. Door deze verandering is er geen pluraliteit aan afbeeldingen meer vereist.
- De bijzonder strafuitsluitingsgrond is afgeschaft. De bijzonder strafuitsluitingsgrond maakte het mogelijk straffeloos kinderpornografie te bezitten voor wetenschappelijke, educatieve of therapeutische doelen.

Deze vier wijzigingen dragen bij het vereenvoudigen van de bewijsvoering rondom kinderporno met als uiteindelijk doel het bestrijden van seksueel misbruik tegen kinderen.

4.1.2. Conclusie

Concluderend zien we dat zowel de meldcode als de zedelijkheidswetgeving invloed hebben op het aantal meldingen: beide wetswijzigingen leiden tot een toename in het aantal meldingen. Desalniettemin wordt benadrukt dat een toename in het aantal meldingen niet het doel moet zijn van een wetswijziging. Daarnaast wordt benadrukt dat het moeilijk is om verandering direct toe te schrijven aan de wijziging in de wet: er spelen altijd andere relevante factoren.

4.1.3. Overheidscampagnes

Afgelopen jaren zijn een aantal overheidscampagnes geweest gericht op seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Jaarlijks lanceert de Nederlandse overheid meerdere overheidscampagnes om aandacht te vestigen op uiteenlopende thema's, zoals een televisiecommercial over huiselijk geweld of borden langs de weg van MONO (met één ding tegelijk bezig zijn in het verkeer). De Rijksoverheid ziet een overheidscampagne als een communicatie-instrument, waarbij over een langere periode een geplande reeks van communicatieve en interactieve activiteiten wordt ingezet via verschillende kanalen. Een overheidscampagne heeft tot doel om de samenleving te informeren. Dit gaat vaak gepaard met het stimuleren van gewenst gedrag. Hieronder gaan we eerst in het algemeen in op overheidscampagnes en het effect hiervan op gedrag. Daarna analyseren we twee eerdere, relevante overheidscampagnes. Wat zegt bestaand effectonderzoek over de impact van deze overheidscampagnes? We richten ons op 1) 'Wat kan mij helpen?' en 2) 'Zin? Lekker? Fijn?'. Deze twee campagnes worden beschreven in de kaders 4c en 4d.

Uit onderzoek weten we dat overheidscampagnes invloed kunnen hebben op gedrag (Renes et al., 2011). Gemiddeld genomen blijkt dat bij ongeveer 8% van de doelgroep van een overheidscampagnes de gewenste gedragsverandering te zien is als gevolg van een campagne (Renes et al., 2011). Zij hebben naar verschillende onderzoeken gekeken. In deze onderzoeken varieerde het percentage

sterk, van enkele procenten tot meer dan 15%. Bij campagnes rondom het stoppen van ongewenst gedrag, zoals roken, zorgde de campagne bij ongeveer 3% van de doelgroep voor een verandering, terwijl dit bij 'naleving- of handhavingcampagnes', zoals het dragen van een gordel in de auto, gemiddeld bij 17% van de doelgroep.

Er zijn verschillende factoren die invloed hebben op de effectiviteit van gedragsveranderende campagnes. Zo is de effectiviteit van een overheidscampagne sterk afhankelijk van het type gedrag dat de campagne beoogd te beïnvloeden (Renes et al., 2011). Campagnes die zich richten op het initiëren van nieuw gedrag hebben over het algemeen meer kans van slagen dan campagnes die beogen bestaand gedrag te veranderen of ongewenst gedrag te voorkomen. Het bevorderen van donorregistratie (nieuw gedrag) is bijvoorbeeld gemakkelijker dan het bevorderen van gezond eetgedrag (diepgeworteld gewoontegedrag). Daarnaast wordt de effectiviteit van een campagne vergroot door het tegelijkertijd toepassen van meerdere interventies (Wakefield et al., 2010). Een treffend voorbeeld hiervan is het anti-rookbeleid in de meeste Europese landen, waar antirookcampagnes vaak worden ondersteund door waarschuwingsteksten op verpakkingen en gepersonaliseerde e-coaching programma's op internet. Tot slot kan ondersteunend beleid, zoals bijvoorbeeld wetswijzigingen in regelgeving in combinatie met een campagne, effectief zijn.

Tijdens de expertmeeting benoemde een expert dat de effectiviteit van een overheidscampagne vergroot wordt als deze gericht is op een specifieke doelgroep in plaats van het algemene Nederlandse publiek van 18 jaar en ouders. Dit betekent dat elke doelgroep om een andere werkwijze vraagt: andere media, middelen en rolmodellen. Algemene, brede campagnes dienen vooral voor bewustwording en bespreekbaarheid, wat nog versterkt kan worden door grote incidenten in de media, zoals #MeToo en de BOOS aflevering over The Voice of Holland. Hierbij is echter een risico dat specifieke doelgroepen niet adequaat bereikt worden. Praktisch opgeleide mensen of mensen met een migratieachtergrond worden bijvoorbeeld consistent minder goed bereikt.

Wanneer de campagne zich richt op een specifieke doelgroep, wordt de kans op impact binnen die groep groter, maar mogelijk ten koste van andere doelgroepen. Tijdens de expertmeetings kwam naar voren dat Dienst Publieke Communicatie met betrekking tot overheidscampagnes op het gebied van seksueel grensoverschrijdend gedrag adviseert om breed in te zetten om het maatschappelijk gesprek te stimuleren.

Kader 4c: Wat kan mij helpen?

In 2019 lanceerde het Ministerie van Justitie en Veiligheid de campagne 'Wat kan mij helpen?'. Met deze campagne motiveert het ministerie mensen die seksueel geweld mee hebben gemaakt zo snel mogelijk professionele hulp te zoeken. Het doel is de meldingsbereidheid van slachtoffers vergroten, zodat passende hulp, ondersteuning en informatie geboden kan worden. In de campagne vertellen verschillende mensen over hun ongewenste seksuele ervaring, hun gevoelens, waarom ze hulp gezocht hebben en wat dit voor hen betekend heeft. De campagne is o.a. zichtbaar op billboards, in uitgaansgelegenheden, op scholen en online. Hierbij wordt verwezen naar de website van 'Wat kan mij helpen?'. De campagne bestond uit een foto van een persoon met daarbij bijvoorbeeld onderstaande tekst.

'Ik dacht dat mijn ex wilde praten. Hij dwong me tot veel meer.' Voelt een seksuele ervaring niet oké? Je kunt er direct iets mee. Watkanmijhelpen.nl

De website bestaat uit verschillende onderdelen:

1. Ervaringsverhalen – Er worden verhalen van andere slachtoffers gedeeld met daarin expliciet aandacht voor wat hulp voor deze personen betekend heeft. Er worden verhalen van verschillende slachtoffers in veel voorkomende situaties gedeeld, namelijk (ex)partnersituatie, familiesituatie, schoolsituatie, sportsituatie, uitgaanssituatie en werksituatie.
2. Instagram account – 'Sam is hier' is een Instagram pagina voor iedereen die een nare seksuele ervaring heeft gehad. Sam deelt verhalen, spreekt zich uit over grensoverschrijdend gedrag en laat zien dat jouw gevoel telt.
3. Informatie – De campagne verstrekt ook informatie over mogelijke emoties, gedachten en lichamelijke reacties op seksueel geweld. Iedereen reageert anders op het meemaken van seksueel geweld en hier kunnen slachtoffers vragen over hebben. In de campagne wordt informatie gegeven over bevroren tijdens het meemaken van seksueel geweld, PTSS, victim blaming en schuld- en schaamtegevoelens. Over victim blaming wordt ook een documentaire gedeeld. Bijna iedereen die seksueel geweld meemaakt, krijgt te maken met negatieve reacties als ze met anderen daarover praten.
4. Hulpverlening – Er wordt informatie gegeven over waar je hulp kan vinden als er afgelopen week iets gebeurd is, maar ook als er langer geleden iets gebeurd is. Daarnaast wordt er informatie gegeven over hoe je het best iemand kan steunen die te maken heeft (gehad) met seksueel geweld.

Het effect van de overheidscampagne 'Wat kan mij helpen?' op de meldingsbereidheid bij seksueel geweld is onderzocht door middel van drie meetmomenten: een voormeting voordat de campagne startte, een tussenmeting tijdens de campagne en een nameting tegen het einde van de campagne. (Cammaert & Edwards, 2022). Op alle momenten werden de respondenten gevraagd een survey in te vullen. Er is een onafhankelijke steekproef gedaan onder het algemene publiek in de leeftijd 14 tot 40 jaar (N₁ = 293, N₂ = 293, N₃ = 294).

Uit het onderzoek blijkt dat de doelgroep na afloop van de campagne significant meer is gaan spreken over nare seksuele ervaringen. Daarnaast is er een significante toename in het hebben van positieve associaties met het vragen van hulp, waaronder de voordelen en positieve impact van hulp vragen. Dit betekent echter niet dat alle campagne doelstellingen gehaald zijn. Zo is geen verandering zichtbaar in het aantal mensen dat vindt dat een seksuele ervaring die niet oké voelt genoeg aanleiding is om ook daadwerkelijk hulp te zoeken. Zowel voor als na de campagne gaat dit ongeveer over twee derde van de respondenten. Daarnaast hebben de associaties rondom hulp zoeken na de campagne nog steeds even vaak te maken met drempels. De meest genoemde barrière is schaamte. Men vindt het daarnaast ook extra moeilijk om hulp te zoeken wanneer ze twijfelen over hun eigen rol in de gebeurtenis. In zo'n situatie vinden respondenten dat hun gevoel minder leidend is. Dit speelt met name in de leeftijdscategorie 14 tot en met 16 jaar.

Het onderzoek geeft zelf geen inzichten rondom het effect van de campagne op het aantal meldingen, maar in hoofdstuk 3 zagen we in de tweede campagneperiode tussen oktober 2020 en maart 2021 een stijging in het aantal meldingen.

Kader 4d: Zin? Lekker? Fijn?

In 2021 lanceerde het Ministerie van VWS samen met Sense de campagne 'Zin? Lekker? Fijn?'. Deze overheidscampagne richtte zich op jongeren van 17 t/m 25 jaar en gaat over het praten over seksuele wensen en grenzen voor, tijdens en na seksueel contact. De campagne motiveert jongeren tot het voeren van een gesprek met hun (seks)partner over eigen seksuele wensen en grenzen, zodat zij dit als normaal gaan ervaren. Bekend zijn met wensen en grenzen van de ander en jezelf is van belang om te weten wanneer iets grensoverschrijdend is, en dan daar over te praten of een melding van te maken. De hoofdboodschap van de campagne is: "Zin? Lekker? Fijn? Praat met elkaar over wat je wel en niet wil". Het uiteindelijke doel van de campagne is het verminderen van ongewenst seksueel gedrag.

De campagne bestaat uit verschillende onderdelen. Ten eerste is er een mantra als hulpmiddel ontwikkeld, waarmee jongeren voor, tijdens of na seksueel contact het gesprek aan kunnen gaan. De mantra bestaat uit drie simpele vragen die het praten over flirten, zoenen, aanraken of seks een stuk gemakkelijker kunnen maken.

1. Voor – De jongere stelt de ander en zichzelf de vraag: Heb je zin? En zo ja, waar heb je zin in?
2. Tijdens – De jongere stelt de ander en zichzelf de vraag: Is het lekker? Vind ik dit nog steeds leuk?
3. Na – De jongere stelt de ander en zichzelf de vraag: Was dit fijn?

Naast de mantra staan verhalen van jongeren zelf centraal door middel van posters, radio-spotjes, online posts en video's op sociale media. In deze verhalen lieten de jongeren zien hoe zij zelf het gesprek aan zijn gegaan, dat je je nergens voor hoeft te schamen en dat je er niet alleen voor staat.

'Ik had een meisje leren kennen. We waren aan het zoenen en toen vroeg ze of ik zin had om met haar naar bed te gaan. Ik had dit nog nooit gedaan en wilde dat ook nog niet. Toen heb ik eerlijk tegen haar gezegd 'Ik wacht daar liever mee tot het serieus wordt tussen ons.' Zij vatte dat gelukkig goed op en we hebben daarna nog een leuke avond gehad.' – Tijmen

Het effect van de overheids campagne 'Zin? Lekker? Fijn?' op de mate waarin jongeren hun wensen en grenzen rondom seks aan kunnen geven is onderzocht door middel van twee meetmomenten: een voormeting voordat de campagne startte en een nameting tegen het einde van de campagne (Cammaert & Edwards, 2021). Op beide momenten werden respondenten gevraagd een survey in te vullen. Er is een onafhankelijke steekproef gedaan onder jongeren van 17 tot en met 24 jaar (N=643 bij de voormeting, N=600 bij de nameting).

Het onderzoek heeft gekeken naar verschillende aspecten, namelijk 1) weten de jongeren in intieme of seksuele situaties hoe ze een gesprek met de ander kunnen voeren over wensen en grenzen, 2) vinden jongeren het belangrijk om in intieme of seksuele situaties elkaars wensen en grenzen te bespreken, 3) praten jongeren in intieme situaties over elkaar wensen en grenzen, en 4) voelen jongeren zich vrij om hun eigen keuzes te maken in intieme en seksuele situaties. Uit het onderzoek kwamen de volgende resultaten:

1. Er zijn geen significante veranderingen tussen de voor- en nameting als het gaat om het aantal jongeren dat weet hoe ze een gesprek over wensen en grenzen kunnen voeren. Twee op de drie jongeren weten hoe ze een gesprek kunnen voeren over wensen en grenzen bij intiem en seksueel contact. Driekwart van de jongeren geeft aan dit belangrijk te vinden. Desalniettemin geven maar zes op de tien jongeren aan daadwerkelijk te praten over wensen en grenzen tijdens seks.
2. Na de campagne vinden jongeren het even belangrijk om te praten over wensen en grenzen bij intiem en seksueel gedrag, maar jongeren vinden het na de campagne gemakkelijker om met de ander te praten over eigen wensen en grenzen bij intiem contact. Daarnaast is er een toename in het aantal jongeren dat het normaal vindt om te praten over wat je wel en niet wil tijdens seksueel contact.
3. Na de campagne is het aantal jongeren dat praat over wensen en grenzen gelijk gebleven, dus de campagne heeft er niet voor gezorgd dat er meer jongeren zijn gaan praten over wensen en grenzen. Tijdens het onderzoek

is ook gekeken naar een aantal subdoelgroepen. Bij deze subdoelgroepen werden wel significante resultaten gevonden rondom het praten over wensen en grenzen:

- Jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond zijn het belangrijker, makkelijker, en normaler gaan vinden om te praten over de wensen en grenzen van zichzelf en van de ander bij intiem contact. Dit zijn ze dan ook meer gaan doen.
  - LHBTQI+ jongeren zijn het belangrijker gaan vinden om te praten over wensen en grenzen, en vonden na de campagne vaker dat dit het intieme contact ook prettiger maakt.
  - Gelovige jongeren zijn het makkelijker gaan vinden om te praten over wensen en grenzen, en zijn dit meer gaan doen. Onder praktisch opgeleide jongeren werden geen significante effecten van de campagne gevonden. Zij vonden de campagne en diens thema minder belangrijk.
4. Na de campagne laten jongeren zich minder leiden door hetgeen wat de ander wil bij intiem contact als hij/zij daar eigenlijk geen zin in heeft of het niet lekker vindt.

De overheids campagne heeft invloed gehad op verschillende aspecten rondom het aangeven van wensen en grenzen. Desalniettemin is er geen verandering in het totaal aantal jongeren dat daadwerkelijk praat over wensen en grenzen van zichzelf en van de ander. Voor gelovige jongeren en jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond werd hier wel een toename gevonden in het praten met de ander over wat hij/zij wel en niet wil bij intiem contact.

4.1.4. Conclusie

Op basis van literatuur weten we dat overheids campagnes invloed kunnen hebben op gedragsverandering. Het effect van een overheids campagne wordt vergroot naarmate aan bepaalde voorwaarden voldaan wordt, bijvoorbeeld door meerdere interventies tegelijk toe te passen. In de effectonderzoeken van 'Wat kan mij helpen?' en 'Zin? Lekker? Fijn?' zien we met name veranderingen

in overtuigingen rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Bij 'Wat kan mij helpen?' zagen we een toename in het praten over nare seksuele ervaringen en in positieve associaties met het vragen van hulp; bij 'Zin? Lekker? Fijn?' zagen we dat jongeren het makkelijker en normaler zijn gaan vinden om te praten over hun wensen en grenzen bij intiem contact, en hun grenzen ook beter bewaken. Het lijkt lastig om te onderzoeken wat de impact hiervan exact is op het aantal meldingen. Overheidscampagnes dragen met name bij aan het starten van de maatschappelijke dialoog, welke leidt tot een verandering van sociale norm.

4.1.5. De sociale norm verandert

Hierboven bespraken we de invloed van de wetswijzigingen en overheids campagnes op het aantal meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel grensoverschrijdend gedrag. Hoewel we hebben gezien dat elk van deze factoren op zichzelf invloed kunnen hebben op het aantal meldingen, is het waarschijnlijk dat het grootste effect kan worden toegeschreven aan de maatschappelijke dialoog die ontstaat. De maatschappelijke dialoog is onlosmakelijk verbonden aan het ontstaan en veranderen van sociale normen (Postmes et al, 2009).

Een sociale norm is de perceptie van wat typisch of wenselijk is in een bepaalde groep of situatie, bijvoorbeeld dat we seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel gedrag niet accepteren en een melding maken als dit toch plaats vindt. De sociale norm heeft een sterke invloed op het gedrag van mensen (Tankard & Paluck, 2016). Bijvoorbeeld wanneer iemand denkt dat mensen in zijn of haar omgeving roken of drinken van alcohol afkeuren, is de kans een stuk kleiner dat diegene gaat roken of alcohol drinken (Perkins, 2003). Daarnaast blijkt het veranderen van sociale normen ook cruciaal is om seksueel geweld tegen vrouwen te verminderen (Jewkes, Flood, Lang, 2015).

Uit onderzoek weten we dat het inzetten op een sociale norm verandering om gedrag te veranderen stevig onderbouwd is (Felten, 2021). Er wordt gesteld

dat er verschillende voorwaarden zijn voor het veranderen van een sociale norm. Een van deze voorwaarden is het communiceren van sociale normen via wetten. Carlsmith en collega's (2002) stellen dat het meest krachtige mechanisme van de wet niet zozeer voortkomt uit de dreiging van straf bij niet-naleving, maar dat het belangrijkste aspect is dat een wet aangeeft wat we als maatschappij als normaal gedrag beschouwen en wat niet. De meeste mensen houden zich aan de wet. Niet uit angst voor straf, maar omdat zij zichzelf zien als individuen die zich normaal gedragen. Hierbij is het dus essentieel dat wat wettelijk gezien wordt als crimineel, ook sociaal als onwenselijk beschouwd wordt. Onderzoek toont aan dat door wet- en regelgeving te formuleren ten aanzien van bijvoorbeeld de rechten van LHBT personen en deze wetten te communiceren, discriminatie verminderd kan worden (Barron & Hebl, 2013; Tankard & Paluck, 2017).

Naast dat een wetswijziging direct kan leiden tot norm- en gedragsverandering, stimuleert het tevens de maatschappelijke dialoog, zoals naar voren kwam tijdens de expertmeeting. Hier werd gerefereerd naar de meldcode en diens maatschappelijke impact. Zo werd benoemd dat de meldcode een grote invloed heeft gehad op de hulpverlening: iedereen werd geschoold, waardoor veel aandacht voor het thema was. Huiselijk geweld en kindermishandeling werden een veelvoorkomend gespreksonderwerp, zowel in professionele als persoonlijke setting. Deze maatschappelijke dialoog, in combinatie met de wetswijziging zelf, heeft het bewustzijn rondom het thema verder vergroot. Dit groeiende bewustzijn leidde ertoe dat professionals het gebruik van de meldcode als vanzelfsprekend beschouwen. Uit het onderzoek van Ridderbos-Hovingh en anderen (2020) blijkt dat professionals na de invoering van de wet de meldcode niet langer als vrijblijvend beschouwen, maar als standaardprocedure: het is de norm geworden om volgens de meldcode te werken. Ridderbos-Hovingh en anderen (2020) concluderen dat deze verandering en de stijging in het aantal meldingen niet expliciet toegeschreven kan worden aan de wetswijziging. De meldcode ging gepaard met een toenemende maatschappelijke aandacht voor het thema huiselijk geweld. Dit werd gestimuleerd door programma's zoals

'Geweld hoort nergens thuis'. Er wordt geconcludeerd dat de combinatie van verschillende factoren leidt tot meer bekendheid en aandacht voor huiselijk geweld, wat resulteert in een toename van meldingen (Ministerie van VWS et al., 2019). We zien in dit voorbeeld dat een wetswijziging, mede door de maatschappelijke dialoog, bijdraagt aan het veranderen van een norm.

Felten (2021) stelt daarnaast dat het effectief is om een sociale norm te communiceren via iemand uit de eigen groep of iemand met gezag. Wanneer individuen zich sterk identificeren met de eigen groep, zijn zij bijzonder vatbaar voor informatie over de houding van de anderen uit de eigen groep (Sechrist & Young, 2011). Het overbrengen van een sociale norm middels iemand uit de eigen groep of iemand met gezag kan door middel van een overheidscampagne. Het communiceren van de norm door iemand uit de eigen groep zien we ook terug in de campagne 'Wat kan mij helpen?', namelijk andere slachtoffers van seksueel geweld. We horen verhalen van verschillende slachtoffers in veel voorkomende situaties, namelijk (ex)partnersituatie, familiesituatie, schoolsituatie, sportsituatie, uitgaanssituatie en werksituatie, zodat de kans dat mensen zichzelf herkennen vergroot wordt. Daarnaast is expliciet aandacht voor wat hulp voor deze personen betekend heeft. Het plaatsen van positieve emoties naast negatieve emoties is volgens de experts uit de expertmeeting belangrijk voor het veranderen van de norm rondom melden. Dit kan door te laten zien dat het doen van een melding of het zoeken naar hulp kan leiden tot gevoelens van opluchting en erkenning. Hierbij is het belangrijk dat het reëel is, dat de hulp beschikbaar is en dat er iets met de melding gedaan wordt.

Ook tijdens de expertmeeting werd gesteld dat een overheidscampagne met name leidt tot een maatschappelijk dialoog en normverandering. Door zulke overheidscampagnes voeren we formeel en informeel het gesprek over seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Door met elkaar te praten over wat wel en niet oké voelt en hoe we dan met elkaar omgaan in zulke situaties, kan een andere sociale norm neergezet worden. Het neerzetten van een (vernieuwde) sociale norm is niet iets wat van de ene op de andere dag

verandert, maar geleidelijk; het effect hiervan zal dus niet meteen zichtbaar zijn op het aantal meldingen.

Een overheidscampagne kan dus invloed hebben op het neerzetten van een sociale norm en uiteindelijk ook op gedragsverandering, maar gezien het complexe karakter van gedrag, kan een overheidscampagne nooit op zichzelf leiden tot het veranderen van gedrag (Renes et al., 2011). Renes en anderen (2011) benoemen dat de kans op gedragsverandering vergroot wordt als er verschillende maatregelen met elkaar gecombineerd worden. Dit werd ook benadrukt tijdens de expertmeeting, waar gesteld werd dat een overheidscampagne alleen bijdraagt aan cultuurverandering wanneer deze hand in hand gaat met aanvullende maatregelen. Denk bijvoorbeeld aan het combineren van een overheidscampagne met ondersteunend beleid en meerdere interventies. Eerder werd hierin het anti-rookbeleid als voorbeeld genoemd: in de meeste Europese landen worden anti-rookcampagnes ondersteund door waarschuwingsteksten op verpakkingen en gepersonaliseerde coaching programma's op internet. Verschillende initiatieven uit het actieprogramma zouden met elkaar gebundeld kunnen worden, bijvoorbeeld door een overheidscampagne te koppelen aan de Wet Seksuele Misdrijven. Dit vergroot de kans op een onderling en maatschappelijk gesprek waardoor er een sociale norm neergezet wordt. Uiteindelijk zal dit kunnen leiden tot een toename in het aantal meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld.

We zien dus dat wetswijzigingen en overheidscampagnes impact hebben op de maatschappelijke dialoog. Hetzelfde geldt voor incidenten rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Incidenten die uitgebreid in de media besproken worden, kunnen het maatschappelijk debat over (seksueel) grensoverschrijdend gedrag aanjagen. Dit kan ervoor zorgen dat mensen herkennen dat zij ook slachtoffer zijn geweest in vergelijkbare situaties, of het stigma om hierover te praten verminderen. Dit zou zich dan kunnen vertalen tot een verhoogd aantal meldingen; zo'n samenhang is dan ook terug te zien in hoofdstuk 3. Vooral na de BOOS-afl levering over The Voice of Holland was

een duidelijk stijging van meldingen te zien, bij elke onderzochte organisatie. Ook twee overheidscampagnes en een enkel incident van grensoverschrijdend gedrag in de trein vielen samen met een piek in het aantal meldingen. Op internationale schaal kan dit vergeleken worden met #MeToo. Onderzoek van Levy en Mattsson (2019) toont aan dat het percentage aangiftes van seksueel geweld incidenten steeg tijdens de MeToo beweging, zelfs nog een jaar na diens begin. Hierbij worden drie mogelijke oorzaken genoemd. Ten eerste zou het kunnen dat slachtoffers seksueel geweld als een groter maatschappelijk/sociaal probleem zien, of de incidenten serieus nemen, en daardoor meer voordeel zien in aangifte doen. Daarnaast kan het zijn dat drempels verlaagd zijn door de beweging. Tenslotte kan MeToo ervoor hebben gezorgd dat slachtoffers positievere verwachtingen hebben van de reactie van de politie op hun aangifte. Alleen voor de eerste duiding werd ook statistisch bewijs gevonden, maar hiervoor werd data over Amerikaanse studenten gebruikt; het kan dus zo zijn dat de andere oorzaken wel een significante invloed hadden op het hulpzoekgedrag van andere groepen slachtoffers (Levy en Mattsson, 2019)

4.2. Impact van actieprogramma

In bovenstaand hoofdstuk hebben we gekeken naar welke overheidsmaatregelen in het verleden impact hebben gehad op het aantal meldingen. Op basis hiervan proberen we een voorspelling te maken van de impact van een aantal maatregelen uit het actieprogramma op het aantal meldingen. We zoomen in op maatregelen rondom wetgeving en overheidscampagnes. Tot slot richten we ons op de rol van scholing en betrokkenen – twee onderdelen van het actieprogramma die tijdens de expertmeetings herhaaldelijk genoemd werden.

4.2.1. Wetgeving

In het actieprogramma wordt verschillende wet- en regelgeving vastgesteld. De wet- en regelgeving in het actieprogramma weerspiegelt een veranderende maatschappelijke norm: iedereen moet zich veilig voelen zonder angst

voor ongewenste seksuele toenadering. Om dit te bereiken is in één van de actielijnen 'Wet- en regelgeving weerspiegelen de (veranderende) normen' een drietal doelen vastgesteld, die hieronder in de kaders 4e, 4f en 4g verder worden toegelicht:

1. De Arbowet- en regelgeving bevat heldere normen voor het voorkomen en de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag.
2. De Wet Seksuele Misdrijven en de normen erachter zijn algemeen bekend.
3. Het sporttuchtrecht wordt geëvalueerd en verbeterd om gedragingen aan te pakken die een veilige sportomgeving bedreigen.

Kader 4e: Arbowet- en regelgeving

De huidige Arbeidsomstandighedenwet en het Arbobesluit verplichten werkgevers om een arbeidsomstandighedenbeleid te voeren om psychosociale arbeidsbelasting te voorkomen of te beperken. Seksuele intimidatie is een voorbeeld dat valt onder psychosociale arbeidsbelasting. Er ligt een voorstel om de Arbeidsomstandighedenwet uit te breiden, waarbij het verplicht wordt om een vertrouwenspersoon (intern of extern) voor ongewenst gedrag op de werkvloer aan te stellen. De vertrouwenspersoon werkt preventief aan het voorkomen van psychosociale arbeidsbelasting door bijvoorbeeld voorlichting te geven. Daarnaast is de vertrouwenspersoon van belang als een werknemer een melding maakt. De vertrouwenspersoon begeleidt, vangt de melder op, denkt mee, informeert over oplossingen, verwijst als nodig door en biedt nazorg. In mei 2023 is het initiatiefvoorstel aangenomen in de Tweede Kamer. De Eerste Kamer moet nog over deze wetswijziging stemmen. Daarnaast wordt onderzocht of een verplichting van gedragscode en klachtenregeling mogelijk is. Een gedragscode draagt bij aan een werkcultuur waarin men elkaar aanspreekt op gedrag; een klachtenregeling zorgt ervoor dat meldingen op een zorgvuldige wijze onderzocht en afgehandeld worden.

Kader 4f: Sporttuchtrecht

Het sporttuchtrecht kan gedragingen aanpakken die een veilige sportomgeving in de weg staan. Het actieprogramma benoemt dat er een onderzoek loopt naar een veilig en integere sportwereld. Inmiddels is dit onderzoek afgerond (Van Veldhuisen et al., 2023). Rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag komen verschillende dingen naar voren. De onderzoekers adviseren om de meldplicht voor seksuele intimidatie bij het CVSN te leggen. Daarnaast moet er betere ondersteuning komen voor sportverenigingen rondom grensoverschrijdend gedrag. Dit kan bijvoorbeeld vanuit NOC*NSF, bonden, Platform Ondernemende Sportaanbieders NL, brancheorganisaties, of vanuit een landelijk kennis- en expertisepunt. Tenslotte benadrukken de onderzoekers het belang van cultuurverandering, die vooral gericht moet zijn op het idee dat sociale veiligheid en topprestaties samen kunnen gaan en sociale veiligheid zelfs bevorderlijk zou kunnen werken. De onderzoekers zien dat, buiten de brancheorganisaties, veel sportorganisaties nog het idee hebben dat sociale onveiligheid bij sport hoort; deze overtuiging zou tegengesproken moeten worden. Hierbij wordt geadviseerd om een ambassadeur in te zetten, die het thema grensoverschrijdend gedrag onder de aandacht kan brengen (Van Veldhuisen et al., 2023).

Kader 4g: Wet Seksuele Misdrijven

Met deze wet wil de overheid de wetgeving rond seksuele misdrijven moderniseren en aanscherpen, met als doel slachtoffers beter te beschermen en daders adequater te vervolgen. Daarnaast is één van de expliciete doelen om duidelijke normen te stellen over seksueel grensoverschrijdend gedrag: normen die beter aansluiten bij de vermeend veranderde maatschappelijke opvattingen. De wetgever hoopt daarbij dat er een afschrikwekkende werking uitgaat van de nieuwe strafbaarstellingen en strafverhogingen.

Er zijn verschillende aanpassingen in de Wet Seksuele Misdrijven, namelijk:

1. Uitbreiding strafbaar seksueel overschrijdend gedrag – Eén van de belangrijkste aspecten van dit wetsvoorstel is de uitbreiding van strafbaar gedrag met betrekking tot seksuele misdrijven. Naast de bestaande strafbare feiten zullen nu ook de volgende handelingen als misdrijven worden beschouwd:
  - Seksueel contact hebben met iemand tegen zijn of haar wil. Je bent strafbaar als je weet of had moeten weten dat de ander niet wil. Voorheen was het noodzakelijk om dwang, geweld, of bedreiging aan te tonen om deze misdrijven te bewijzen. Nu wordt iemand strafbaar gesteld als duidelijk was dat het slachtoffer geen seksuele handeling wilde, maar de dader toch doorging. Als er bewijs is van dwang, geweld of bedreiging, kan dit echter wel leiden tot een zwaardere straf. Degene die seksueel contact initieert, moet er zeker van zijn dat de ander instemt, en als dit niet duidelijk is, moet er actief naar duidelijkheid worden gezocht.
  - Seksuele intimidatie, zowel offline als online.
  - Volwassenen die seksueel getinte berichten sturen naar kinderen onder de 16 jaar (sexchatting).
2. Strafverhoging – Het wetsvoorstel voorziet een verhoging van de maximale straffen van bepaalde seksuele misdrijven, met name voor seksueel misbruik van kinderen en kwetsbare personen.

Door de Wet Seksuele Misdrijven verwacht de overheid een toename in het aantal meldingen (Aanhangsel Handelingen II 2023, 4707315). Dit blijkt uit het implementatietraject dat loopt in het kader van voorbereiding met de betrokken organisaties. Zo wordt bij alle betrokken partijen, zoals politie en het OM, ingezet op meer opleiding, training en werving van de nodige specialistische medewerkers in de hele strafrechtketen, omdat een toename in het aantal meldingen en dus in de hoeveelheid werk wordt verwacht. Veel partijen benadrukken dat het succes van de wet staat of valt met een goede uitvoering. Volgens de experts uit de expertmeetings is het essentieel dat slachtoffers zien dat er daadwerkelijk iets met hun melding gebeurt en het aantal veroordelingen omhooggaat. De kritische vraag hierbij is of een dergelijke succesvolle uitvoering daadwerkelijk haalbaar is met een toename in het aantal meldingen. Zo worden er vraagtekens gezet bij de vraag of de strafrechtketen het toenemende aantal meldingen aan kan. De grootste implementatie-opgave zal namelijk bij de politie en het OM liggen (Van Der Werf & Mutluer, 2023). Beiden worstelen met een tekort aan capaciteit.

Deze stijging in meldingen houdt volgens de experts dus alleen stand als slachtoffers zien dat er daadwerkelijk iets met hun melding gebeurt; het aantal veroordelingen gaat omhoog. Dit zorgt voor motivatie bij slachtoffers om te melden. Momenteel is het aantal veroordelingen rondom seksueel geweld echter laag: uit onderzoek van Investico (2020) blijkt dat het aantal geregistreerde verkrachtingen bij de politie al jaren toeneemt, maar het aantal veroordelingen neemt af. Dit is opvallend: het zou logisch zijn dat als het aantal geregistreerde verkrachtingen bij de politie toeneemt, dat het aantal veroordelingen ook toe zou nemen. Ter illustratie: in 2019 kwamen er bijna 800 meer meldingen van verkrachting binnen bij de politie dan in 2013, terwijl het aantal veroordelingen voor verkrachting af nam van 134 naar 129 (Van de Beld & Kootstra, 2020). Deze cijfers laten daarnaast zien dat het aantal veroordelingen sowieso relatief laag is ten opzichte van het aantal geregistreerde verkrachtingen. Als dat zo blijft, hebben slachtoffers het gevoel dat melden geen nut heeft. De strafrechtketen kampt met aanzienlijke vertragingen door personeelstekort wat zorgt voor

een verlengingen van het veroordelingsproces. Deze langdurige processen leiden vaak tot lagere straffen (Van de Beld & Kootstra, 2020). Dit ontmoedigt slachtoffers om aangifte te doen. Zolang dit niet verandert, zal het aantal aangiften en meldingen uiteindelijk weer dalen.

De verwachting is dat de Wet Seksuele Misdrijven en de bijbehorende veranderende norm niet alleen zorgt voor een toename in het aantal meldingen en aangiftes bij de zedenpolitie, maar logischerwijs ook bij andere organisaties. Onderzoek laat namelijk zien dat de weg naar hulp makkelijker gevonden wordt dan de weg naar het strafrecht (De Wildt et al., 2023). Hetzelfde is zichtbaar in de jaarcijfers uit 2022 van Centrum Seksueel Geweld: van de 2441 meldingen van slachtoffers die minder dan 7 dagen geleden seksueel geweld heeft meegemaakt, heeft 27% aangifte gedaan (CSG, 2023). Daarnaast is de procedure bij de zedenpolitie dat zij – indien het slachtoffer dit wil na diens melding of aangifte – het slachtoffer actief aanmelden bij SHN en/of CSG, afhankelijk van de hulpbehoefte (Inspectie van Justitie & Veiligheid, 2020).

Het actieprogramma richt zich echter niet op de daadwerkelijke invoering van de Wet Seksuele Misdrijven, maar op de sociale normen – en de bekendheid hiervan – die samenhangen met deze wet. Tijdens de expertmeeting wordt benoemd dat de Wet Seksuele Misdrijven grote bijdrage zal hebben aan de verandering van de sociale norm: 'De Wet Seksuele Misdrijven zal leiden tot een toename in meldingen, omdat slachtoffers zich eerder gelegitimeerd voelen. ... Je hoeft niet meer in de bosjes bont en blauw geslagen te zijn om slachtoffer te zijn'. De Wet Seksuele Misdrijven is een duidelijk signaal over wat we als maatschappij vinden van seksueel geweld. Hoewel de wet nog niet ingevoerd is, is er afgelopen periode al veel media-aandacht geweest voor de toekomstige invoering. De combinatie van een wetswijziging, media-aandacht en mogelijk een overheids campagne zorgt voor de maatschappelijke dialoog: men is op de hoogte van de wetswijziging en spreekt hierover met elkaar. Dit zal leiden tot een verandering van sociale norm, waar iedereen op den duur van op de hoogte is.

Naast de Wet Seksuele Misdrijven gaan ook de twee andere doelen uit deze actielijn over het veranderen van de sociale norm middels wet- en regelgeving. Ook in de Arboret- en regelgeving en in het sporttuchtrecht is het neerzetten van een sociale norm waar seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld niet geaccepteerd wordt het doel.

4.2.2. Overheidscampagnes

In deze paragraaf zoomen we in op de toekomstige overheidscampagnes, zoals genoemd in het actieprogramma. Eén van de actielijnen in het actieprogramma luidt 'Iedereen herkent seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en kan hierop reageren'. Hiervoor wordt onder andere een overheidscampagne ingezet. Voor deze campagne wordt geïnventariseerd wat het huidige en het gewenste gedrag van omstanders is bij seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld. Er wordt gekeken hoe publiekscommunicatie daar invloed op uit kan oefenen.

Het actieprogramma noemt de Belgische campagne #WeTakeAction hierbij als goed voorbeeld. Het doel van deze campagne was om te zorgen dat omstanders van seksueel grensoverschrijdend gedrag actiever worden. Uit het onderzoek dat gedaan is rondom deze campagne blijkt dat 90% van de 16- tot 26-jarigen wel iets wil doen, maar dat 40% niet goed weet hoe je iets kan doen (Van Aert & Heylen, 2021). De campagne reikt hiervoor verschillende tactieken aan, namelijk de 5A's: anderen betrekken, afleiden, afzonderen, aanspreken en aanwezig blijven. Allemaal verschillende tactieken om in te grijpen als je seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld waarneemt. De campagne bestond uit een training om de barrières die mensen bewust of onbewust hebben, weg te nemen en om de vijf verschillende manieren om in te grijpen te oefenen. Daarnaast waren er korte video's van mensen (beroemd en niet beroemd) die uitleggen hoe zij hebben ingegrepen of hoe een omstander hen heeft geholpen. Hiermee maakt de campagne mensen bewust dat je ook met kleine en eenvoudige acties veel kunt bereiken.

De campagne zal bijdragen aan een sociale norm, waarbij we weten hoe we moeten ingrijpen als we getuige zijn van seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld én dit ook daadwerkelijk doen. Zoals eerder benoemd blijkt uit onderzoek dat 90% van de omstanders wel wil ingrijpen als ze getuige zijn van een situatie waar zich seksueel grensoverschrijdend voordoet, maar veelal weten omstanders niet goed hoe (Van Aert & Heylen, 2021). Het gaat hierbij met name om het onvermogen om daadwerkelijk in te grijpen. Een expert benoemt tijdens de expertmeeting dat rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag mensen vaak denken dat anderen iets stoer of grappig vinden, terwijl in feite de hele groep dat helemaal niet vindt (pluralistic ignorance). Dit weerhoudt mensen ervan om in te grijpen. Deze expert benadrukt dat juist in zo'n situatie een overheidscampagne effectief kan zijn. Een dergelijke overheidscampagne dient zich te focussen op hoe je kan ingrijpen en het geven van relevante voorbeelden met situaties die herkenbaar zijn voor mensen. Dit zal bijdragen aan het veranderen van de sociale norm.

4.2.3. Overige punten uit expertmeetings en actieprogramma

Tijdens de expertmeetings werd een aantal andere maatregelen uit het actieprogramma – anders dan wetwijzigingen en overheidsmaatregelen – herhaaldelijk genoemd als belangrijk voor het aantal meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. In dit hoofdstuk gaan we in op deze mogelijke overheidsmaatregelen die een bijdrage aan het aantal meldingen kunnen leveren.

4.2.4. Scholing

In beide expertmeetings werd het belang van preventie op school sterk benadrukt. School kan al bij jonge kinderen bijdragen aan het creëren van een sociale norm waarin het oké is om te praten over wensen en grenzen, deze aan te geven en te accepteren van anderen – in algemene zin, maar op latere leeftijd ook specifiek rondom seksualiteit.

Het actieprogramma bevat verschillende maatregelen die zich richten op het onderwijs. Ten eerste wordt een normenkader ontwikkeld voor het primair en secundair onderwijs. Hierbij horen ook praktische maatregelen, zoals vormgegeven in 'Zo klein als mogelijk, zo groot als nodig' (Alliantie tegen (seksueel) grensoverschrijdend gedrag in het onderwijs, 2022). Tijdens de expertmeetings kwam vooral het belang naar voren van het behandelen van seksisme als onderliggend probleem van grensoverschrijdend gedrag. Seksisme zou terug kunnen komen in lessen op school en dit zou kunnen bijdragen aan de aanpak ervan. Drie maatregelen in het actieprogramma richten zich op verbeteringen voor het burgerschapsonderwijs, waar seksuele vorming onder valt. Ten eerste is in juli 2022 het Expertisepunt Burgerschapsonderwijs opgericht, voor ondersteuning bij de invulling van deze lessen op de basisschool, middelbare school, en het MBO. Daarnaast worden de kwalificatie-eisen voor burgerschapsonderwijs op het MBO herzien. Sinds 2012 bevatten de kerndoelen voor primair en secundair onderwijs seksualiteit en seksuele diversiteit. De derde maatregel verkent of deze kerndoelen aangescherpt moeten worden. Rutgers' Week van de Lentekriebels werd besproken tijdens de expertmeetings. Dit programma is afgestemd op basisschoolleeftijd, en begint met het leren over autonomie, respect, en vriendschap. Er werd verondersteld dat dit soort structurele preventie nodig is voor een blijvend effect van het actieprogramma. Lentekriebels – of een vergelijkbaar lespakket – wordt niet op elke school uitgedragen, omdat de vrijheid van onderwijs beschermt dat seksuele voorlichting geen voorgeschreven inhoud heeft. De aanscherping van kerndoelen in burgerschapsonderwijs zou hier strengere kaders aan geven, ook voor het bijzonder onderwijs. Dit zou er ook voor kunnen zorgen dat seksualiteit vaker wordt behandeld door docenten, in plaats van door externen. Meerhoff (2016) stelt dat zulke gastlessen seksualiteit wel bespreekbaar maken op school, maar niet met mensen van school; het geeft gender en seksuele diversiteit een aparte status. Bovendien noemt hij dat vakdocenten en mentoren niet altijd vinden dat het bespreken van seksualiteit bij hun takenpakket hoort, waardoor het onderwerp wordt verwaarloosd in hun les. Seksualiteit beter integreren in de kerndoelen van het onderwijs zou eraan kunnen bijdragen

dat persoonlijke opvattingen van docenten(teams) minder invloed hebben op de inhoud van de les.

4.2.5. Rol van betrokkenen?

Tijdens de expertmeetings kwam daarnaast naar voren dat de verplichte scholing voor professionals die de meldcode gebruiken positieve effecten had. Deze verplichte scholing vergrootte de aandacht voor huiselijk geweld en kindermishandeling. Hierdoor werd onderling en maatschappelijk meer gesproken over het thema. Het actieprogramma richt zich eveneens op scholing van betrokkenen. Ten eerste vanuit de doelstelling normgevend te zijn, heeft de overheid een basisopleiding voor haar vertrouwenspersonen, waarin meld- en doorverwijsmogelijkheden zijn opgenomen. Ook is er aandacht voor consequenties en nazorg. Dit is onderdeel van een stelsel met integriteitscoördinatoren en klachtencommissies. Ten tweede met de doelstelling die zich richt op alle betrokkenen in sport. (Top)sporters moeten leren grenzen aan te geven; besturen moeten de Code Goed Sportbestuur volgen, waarin onder andere een vertrouwenscontactpersoon aangesteld wordt. Daarnaast moeten trainers en coaches opgeleid worden om grensoverschrijdend gedrag te voorkomen en te herkennen. Deze scholingen zouden mogelijk een vergelijkbaar effect kunnen hebben als de meldcode destijds: het starten van het gesprek.

Daarnaast werd tijdens de expertmeetings gesproken over het feit dat omstanders van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld moeilijk actie ondernemen, omdat men er niet de woorden voor heeft, en niet weet wat de gevolgen van een melding zijn. Het actieprogramma stelt het ingrijpen door omstanders te bevorderen met behulp van evidence-based interventies. Deze interventies moeten helpen om situaties in te schatten, en een passende en veilige ingreep voorschrijven. Uit onderzoek blijkt dat omstander interventie programma's effectief zijn in het stimuleren van ingrijpen, maar seksueel grensoverschrijdend gedrag en geweld niet kunnen voorkomen (Kettrey & Marx, 2019). Toch zullen situaties minder vaak escaleren. Kettrey en Marx

(2019) richtten zich op studenten, omdat dit een groep is waar relatief veel seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld voor komt. Daarnaast zouden deze programma's op de lange termijn aan preventie kunnen bijdragen, omdat er aandacht wordt besteed aan normen, waarden, en mythes rondom grensoverschrijdend gedrag (Mujal et al., 2019).

4.3. Drempels bij melden

Hoewel het op basis van eerdere onderzoeken aannemelijk is dat er een stijging zal zijn in het aantal meldingen bij hulpinstanties of de zedenpolitie door het actieprogramma en de Wet Seksuele Misdrijven, is het goed om stil te staan bij drempels die slachtoffers ervaren. We weten uit eerder onderzoek dat het maken van een melding of het doen van aangifte moeilijk is voor slachtoffers door het ervaren van verschillende drempels (De Wildt et al., 2023). Hoewel een verandering van de norm door middel van het actieprogramma en de Wet Seksuele Misdrijven een belangrijke stap voorwaarts kan zijn, is het belangrijk om te realiseren dat deze veranderingen de bestaande drempels niet automatisch ook verlagen.

4.3.1. Wat voor drempels ervaren slachtoffers?

Er is veel onderzoek uitgevoerd naar de drempels die slachtoffers kunnen ervaren bij het zoeken van hulp (De Wildt et al., 2023; Pijlman et al., 2022). Uit deze onderzoeken blijkt dat slachtoffers drempels ervaren bij zowel meldingen bij de strafrechtketen als bij andere (hulp)organisaties, maar vooral het doen van melding of aangifte bij de zedenpolitie voelt als een grote stap voor slachtoffers (De Wildt et al., 2023). Een voorname reden om niet gelijk hulp te zoeken is schaamte en het gevoel zelf debet te zijn aan hetgeen gebeurd is (De Wildt et al., 2023; Pijlman et al., 2022). Slachtoffers van seksueel geweld hebben vaak allerlei verwarrende gevoelens, zoals het gevoel van onvoldoende verzet te hebben geboden of zelfs de gedachte dat ze mogelijk de situatie hebben uitgelokt. Dit kan het ervoor zorgen dat slachtoffers zich zodanig schamen en onzeker voelen

over hetgeen gebeurt is dat ze er niets over durven zeggen. Sommige mannelijke slachtoffers vinden het moeilijk om over hun ervaring te praten, omdat zij slachtofferschap niet met mannelijkheid associeerden. Zij schaamden zich dat zij als man slachtoffer van seksueel geweld waren geworden (De Wildt et al., 2023). Een andere ervaren drempel is het feit dat de nadruk bij het doen van aangifte of het maken van een melding ligt op de feitelijke benadering. Slachtoffers benoemen dat het proces vaak lang en complex is – dat maakt het intensief. Verder geven veel slachtoffers aan dat ze geen of gebrekkig bewijs hebben, wat de aangifte bemoeilijkt.

Daarnaast hebben slachtoffers geen vertrouwen in officiële instanties door bijvoorbeeld het gebrek aan een veroordeling na het doen van aangifte (De Wildt et al., 2023; Inspectie van Justitie & Veiligheid, 2020). Momenteel is het aantal veroordelingen rondom seksueel geweld laag: uit onderzoek van Investico (2020) blijkt dat het aantal geregistreerde verkrachtingen bij de politie al jaren toeneemt, maar het percentage aangiftes hiervan afneemt. In 2019 kwamen er bijna 800 meer meldingen van verkrachting binnen bij de politie dan in 2013; het aantal veroordelingen voor verkrachting nam af van 134 naar 129 (Van de Beld & Kootstra, 2020). Als dat zo blijft, hebben slachtoffers het gevoel dat melden geen nut heeft. De strafrechtketen kampt met aanzienlijke vertragingen door personeelstekort en grote hoeveelheden bewijsmateriaal, wat zorgt voor een verlenging van het veroordelingsproces. Deze langdurige processen leiden vaak tot lagere straffen (Van de Beld & Kootstra, 2020). Dit ontmoedigt slachtoffers om aangifte te doen en vormt een grote drempel.

Deze drempels worden met name ervaren bij slachtoffers waarbij de pleger een bekende is. Bij deze slachtoffers speelt de angst voor negatieve gevolgen van een melding. Daarnaast bestaat vaak twijfel over de duiding van het geweld dat hen overkomen is. Als de pleger een onbekende is, speelt het zoeken van vergelding of schade willen verhalen bij de pleger een rol in het doen van aangifte (De Wildt et al., 2023). Er is hierbij geen sprake van een afhankelijke relatie. Slachtoffers hebben het gevoel: 'Er is mij iets aangedaan'. Slachtoffers

willen de pleger straffen en voorkomen dat hij of zij meer slachtoffers maakt. Deze groep doet dan ook vrijwel meteen na het incident aangifte of zoekt hulp. Het proces is vaak complexer en langduriger voor slachtoffers waarbij de pleger een bekende is.

4.3.2. Hoe kunnen deze drempels verlaagd worden?

Zoals eerder benoemd is een maatregelen uit het actieprogramma een belangrijke stap voorwaarts, maar de drempels worden hier niet automatisch mee verlaagd. Zonder gelijktijdige inspanningen om de drempels te verlagen, blijft het onzeker of slachtoffers zich comfortabel voelen bij het doen van aangifte of het maken van een melding. Een effectief beleid rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld moet daarom niet alleen gericht zijn op wettelijke veranderingen, maar ook op het implementeren van maatregelen die deze drempels verminderen en een ondersteunende omgeving creëren voor slachtoffers om aangifte te doen of een melding te maken. Dit kan volgens De Wildt en anderen (2023) op verschillende manieren.

Ten eerste is het effectief om slachtoffers een spiegel voor te houden, waardoor ze herkennen dat hun ervaringen met seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld valide zijn. Seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld lijken voor veel mensen namelijk ver weg. Slachtoffers herkennen niet altijd dat hen iets grensoverschrijdends is overkomen. Ze twijfelen over wat er nu precies gebeurd is, wat hun eigen rol is geweest, en ze het geweld hebben genormaliseerd of geminimaliseerd. Ook schaamte, schuldgevoel en een taboe op het bespreken van bepaalde onderwerpen kan ervoor zorgen dat mensen een ervaring met seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld niet melden (De Wildt et al., 2023). Hierdoor zijn mensen zich vaak onvoldoende bewust van de ernst en de nabijheid van de problematiek. Deze spiegel kan voorgehouden worden door middel van een overheids campagne.

Ten tweede is goede informatievoorziening over procedures rondom melden en over hulpverlening van belang. Waar kan ik allemaal een melding doen? Wat gebeurt er als ik een melding doe? Wie spreek ik dan? Als blijkt dat ik het toch niet wil, kan ik er dan nog mee stoppen? Wat gebeurt er met mijn melding? Dit werd eveneens benadrukt tijdens de expertmeeting. Het is voor slachtoffers fijn om heel duidelijk te hebben welke stappen er gezet kunnen worden en vooral dat wat er dan ook gebeurt en een slachtoffer zich altijd in elke fase van het proces terug kan trekken. Een overheids campagne die inzichtelijk maakt welke verschillende stappen er in welke verschillende routes gezet kunnen worden – en dat deze ook naast elkaar kunnen bestaan – werkt volgens de experts drempelverlagend. Het is belangrijk om te erkennen dat behoeftes hierin verschillend kunnen zijn per vorm van geweld en per slachtoffer: niet iedereen heeft baat bij het maken van een melding of het doen van aangifte. Informatie over met wie je als slachtoffer te maken krijgt als je een melding doet, hoe diegene daarmee omgaat, wat er dan precies gaat gebeuren en wat de gevolgen kunnen zijn van je melding is van cruciaal belang. Een trapproces, waarbij iemand het gehele proces kan overzien en daarin zelf kan kiezen welke route er afgelegd wordt, zou volgens de experts drempelverlagend kunnen werken. Slachtoffers hebben dan zelf de regie en dat zou ook in een overheids campagne benadrukt moeten worden.

Daarnaast is het voor sommige doelgroepen belangrijk om outreachend te werken, omdat zij meer moeite hebben om hulp te zoeken/krijgen dan anderen. Dit kan bijvoorbeeld gelden voor mensen met een fysieke beperking, voor wie het moeilijker of onmogelijk is om een hulpverleningsorganisatie te bezoeken. Tevens kan het zo zijn dat fysiek een hulpverleningsorganisatie bezoeken te stressvol is. De hulpverlener kan dan de cliënt tegemoet komen door diegene thuis te bezoeken, of op een andere locatie in de omgeving van de cliënt (De Wildt et al., 2023).

Tot slot werkt het drempelverlagend als organisaties buiten kantoor tijden en zonder afspraak bereikbaar zijn. Uit het onderzoek van De Wildt en anderen

(2023) bleek dat de behoefte aan contact van slachtoffers met hulpverleners vaak buiten kantooruren opspeelt; overdag zijn familieleden aan het werk, en het geweld kan dus juist 's avonds escaleren. Daarnaast kan het maken van een afspraak moeilijk zijn vanwege de angst voor represailles als de geweldpleger erachter komt. Het komt bijvoorbeeld voor dat het email account, of zelfs de telefoon, van een slachtoffer gecontroleerd wordt door de geweldpleger. Voor deze doelgroep is het dus belangrijk dat zij bij hulpverlening binnen kunnen lopen op een moment dat toevallig uitkomt en veilig voelt. (De Wildt et al., 2023)

Tijdens de expertmeetings werd geconcludeerd dat inzicht in de drempels die slachtoffers weerhouden om meldingen te maken van cruciaal belang zijn voor effectieve communicatiestrategieën. Emoties zoals schuldgevoelens, schaamte en angst voor represailles of conflicten vormen bijvoorbeeld een aanzienlijke drempel. Een overheids campagne is op zichzelf niet in staat om deze diepgewortelde drempels volledig weg te nemen. Desalniettemin kan communicatie wel als krachtig middel fungeren om positieve emoties naast de negatieve emoties te plaatsen, waarbij benadrukt wordt dat het doen van een melding of zoeken naar hulp kan leiden tot gevoelens van opluchting en erkenning. Hierbij is het belangrijk dat het reëel is, dat de hulp beschikbaar is en dat er iets met de melding gedaan wordt.

5 Conclusie

In dit hoofdstuk geven we een conclusie van de twee deelonderzoeken. In 5.1 beschrijven we de conclusies voor het eerste deelonderzoek over de trends van het aantal meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld. Daarna geven we in 5.2 de belangrijkste conclusies omtrent het tweede deelonderzoek waarbij we hebben gekeken naar de impact van verschillende overheidsmaatregelen uit het actieprogramma.

5.1 Trends en prognose wat betreft meldingen en contactmomenten

In de periode 2017 tot en met 2022 is gekeken naar het aantal contactmomenten en meldingen van 6 organisaties: Veilig Thuis (VT), Slachtofferhulp Nederland (SHN), Centrum Seksueel Geweld (CSG), HelpWanted, NOC*NSF, FIER/CKM (Centrum Kinderhandel & Mensenhandel). Het aantal meldingen of contactmomenten fluctueert maandelijks sterk voor alle organisaties (VT, SCG, SHN, HelpWanted, FIER en NOC*NSF) over de periode 2017 tot en met 2022. Kijken we naar een algemeen beeld, dan zien we een stijgende trend tussen 2017 en 2022, waarbij de meldingen van CSG het meest zijn toegenomen, gevolgd door de chat van HelpWanted en de CSG chat. Op meerdere momenten zien we duidelijke pieken voor verschillende organisaties op hetzelfde moment. Verklaringen hiervoor zijn waarschijnlijk: de aflevering van de BNN-Vara serie BOOS op 20 januari 2022; de campagne 'Wat kan mij helpen' in de periode 25 november 2019 tot en met eind maart 2020 en van 5 oktober 2020 tot maart 2021; en een incident van langdurige aanranding in de trein op 24 mei 2022.

Kijken we naar de samenhang tussen de meldingen en contactmomenten, dan zien we dat het aantal meldingen en het aantal andere contactmomenten over seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld binnen dezelfde organisatie het meest samen hangen. Op het moment dat meer vragen via de chat binnenkomen, zien we ook meer meldingen bij die organisatie. Maar ook tussen andere organisaties zien we een samenhang in het aantal meldingen en/of contactmomenten dat er binnenkomt bij deze organisaties, zoals tussen HelpWanted en zowel het CSG als VT, maar ook tussen VT en zowel het CSG als SHN.

Voor VT, SHN en FIER konden we ook kijken naar het aandeel van het aantal meldingen of contactmomenten vanwege seksueel grensoverschrijdend gedrag of seksueel geweld in verhouding met het totaal aantal meldingen of contactmomenten van die organisatie. Bij FIER is dit aandeel het grootst, met een sterke toename van 16% tot 55%. Bij de andere twee organisaties nam het aandeel licht toe, maar dit aantal meldingen en contactmomenten over seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld was tussen de 2% en 3,5% van het totaal aantal meldingen en contactmomenten.

Tot slot voorspelden we de trends voor de periode 2023 tot en met 2025 voor de meldingen en contactmomenten van de verschillende organisaties. De grootste stijging wordt verwacht voor het aantal CSG meldingen, maar ook voor de meeste andere organisaties wordt een stijging verwacht. Alleen voor FIER en de meldingen van SHN werd een constante prognose gevonden, waarbij wel behoorlijke fluctuaties verwacht worden. Deze fluctuaties zijn voor een deel voorspelbaar, namelijk als ze samenhangen met campagnes. Echter, zoals ook uit het verleden blijkt, worden pieken ook veroorzaakt door niet altijd te voorzien (media-)aandacht voor seksueel grensoverschrijdend gedrag, seksueel geweld en specifieke incidenten. De hoogte van de fluctuaties variëren ook

behoorlijk, op momenten dat er over de meeste organisaties een stijging is te zien, ligt deze stijging tussen de 3,9% en 37,5%, met een gemiddelde stijging van 22,2%.

5.2. Impact van overheidsmaatregelen op aantal meldingen

We hebben gekeken naar de impact van overheidsmaatregelen op het aantal meldingen in het verleden. Hierbij is specifiek gekeken naar de impact van wetswijzigingen en overheidscampagnes. In het kader van wetswijzigingen hebben we gekeken naar de meldcode en de partiële wetswijziging in de zedelijkheidswetgeving. Beiden hebben tot een stijging in het aantal meldingen geleid. Na de wetswijziging in de zedelijkheidswetgeving was de kans op vervolging of berechting na een melding eveneens toegenomen. Een toename in het aantal meldingen was echter niet het doel van de desbetreffende wetswijzigingen; in plaats daarvan streven ze naar een betere bescherming van kinderen en gezinnen. Een toename in meldingen biedt geen directe inzichten in de effectiviteit van de wetswijzigingen met betrekking tot verbeterde hulpverlening of meer veroordelingen.

Daarnaast hebben we gekeken naar overheidscampagnes. Onderzoek toont aan dat overheidscampagnes invloed kunnen hebben op gedragsverandering. Er zijn verschillende factoren die invloed hebben op de effectiviteit van deze gedrag veranderende campagnes. De effectiviteit van een overheidscampagne wordt vergroot op het moment dat er verschillende interventies tegelijk toegepast worden en het gekoppeld wordt aan ondersteunend beleid. Aanvullend hebben we twee overheidscampagnes rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld bekeken. Bij deze overheidscampagnes zien we verschillende effecten. Bij 'Wat kan mij helpen?' zien we bijvoorbeeld een toename in het aantal mensen dat praat over nare ervaringen en een toename in de positieve associaties rondom hulpvragen. Het effectonderzoek richt zich op meldingsbereidheid, maar geeft echter geen inzage in het aantal meldingen. In hoofdstuk 3 zagen we een piek in het aantal meldingen rondom de tweede

campagneperiode, welke mogelijk verklaard kan worden door de overheids-campagne. Bij 'Zin? Lekker? Fijn?' zagen we onder andere een toename in het aantal jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond dat over grenzen en wensen tijdens intiem contact praat.

Hoewel eerder onderzoek aantoont dat wetswijzigingen en overheidscampagnes op zichzelf invloed hebben op het aantal meldingen, is het waarschijnlijk dat het grootste effect kan worden toegeschreven aan de maatschappelijke dialoog die ontstaat. Deze dialoog leidt tot verandering van de sociale norm. Uit onderzoek weten we dat het inzetten op het veranderen van de sociale norm met als doel het veranderen van gedrag stevig onderbouwd is. Er wordt gesteld dat er verschillende voorwaarden zitten aan het veranderen van de sociale norm, zoals het communiceren van de sociale norm via weten of het via iemand uit de eigen groep/iemand met gezag. Deze voorwaarden zien we terug bij eerdere wetswijzigingen en overheidscampagnes.

In het actieprogramma worden verschillende wet- en regelgevingen genoemd, waaronder de Wet Seksuele Misdrijven. Op basis van eerdere wetswijzigingen, voorspellingen vanuit de overheid en de rechtspraak en inzichten vanuit de expertmeetings wordt verwacht dat de Wet Seksuele Misdrijven zal leiden tot een toename in het aantal meldingen seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld, zowel bij de zedenpolitie als bij de hulporganisaties. Deze toename houdt echter alleen stand als slachtoffers zien dat er daadwerkelijk iets gebeurt met hun melding. Gezien de capaciteitstekorten binnen de strafrechtketen, de toenemende werklast door het toenemende aantal meldingen en de toenemende complexiteit rondom schuld bewijzen, is het de vraag of een succesvolle uitvoering daadwerkelijk haalbaar is.

Daarnaast wordt in het actieprogramma ingezet op een overheidscampagne gericht op het herkennen van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld en op het aanmoedigen van een adequate reactie van omstanders. Een nauwkeurige voorspelling maken over de impact die deze nieuwe

overheidscampagne heeft op het aantal meldingen is complex. Maar we kunnen wel iets zeggen over de mogelijke impact van de toekomstige overheidscampagnes op andere aspecten, welke mogelijk weer invloed hebben op het aantal meldingen, en welke factoren daar belangrijk bij zijn. Een overheidscampagne stimuleert de maatschappelijke en onderlinge dialoog. Die dialoog kan leiden tot een veranderende norm rondom

Tot slot is het belangrijk om te realiseren dat slachtoffers veel drempels ervaren rondom het maken van een melding. Deze drempels verdwijnen niet door een wetswijziging. Zonder gelijktijdige inspanningen om de drempels te verlagen, blijft het de vraag of slachtoffers de stap richting het maken van een melding daadwerkelijk zetten. Een effectief beleid rondom seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld moet daarom niet alleen gericht zijn op wettelijke veranderingen, maar ook op het implementeren van maatregelen die deze drempels verminderen en een ondersteunende omgeving creëren voor slachtoffers om aangifte te doen of een melding te maken.

Literatuurlijst

Alliantie tegen (seksueel) grensoverschrijdend gedrag in het onderwijs. (2022). *Zo klein als mogelijk, zo groot als nodig: omgaan met seksueel grensoverschrijdend gedrag in het onderwijs*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap; PO-Raad; VO-Raad; Stichting School & Veiligheid; Vertrouwensinspectie; Sectorraad Praktijkonderwijs & Sectorraad GO. Geraadpleegd via <https://www.scholenveiligheid.nl/kennisbank/zo-klein-als-mogelijk-zo-groot-als-nodig/>

Barron, L., Hebl, M. (2013). The force of law: the effects of sexual orientation antidiscrimination legislation on interpersonal discrimination in employment. *Psychology, Public Policy, and Law*, 19(2), 191.

Cammaert, M., Edwards, E. (2021). *Campagne-effectonderzoek Seksuele Gezondheid – Wensen en Grenzen*. Utrecht: DVJ Insights.

Cammaert, M., Edwards, E. (2022). *Campagne-effectonderzoek Meldingsbereidheid Seksueel Geweld*. Utrecht: DVJ Insights.

Carlsmith, K., Darley, J., Robinson, P. (2002). Why do we punish? Deterrence and just deserts as motives for punishment. *Journal of personality and social psychology*, 83(2), 284.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2017, 28 april) *Kindermishandeling en huiselijk geweld 2016*.

Centraal Bureau voor de Statistiek. (2023, 30 oktober). *Huiselijk geweld; veiligheidsbeoordeling en –taxatie Veilig Thuis, regio*.

Centrum Seksueel Geweld. (2023). *Jaarverslag Stichting Landelijk Centrum Seksueel Geweld 2022*.

De Wildt, R., Steketee, M., Compagner, M. (2023). *Laagdrempelige hulp voor slachtoffers en plegers van geweld in afhankelijkheidsrelaties*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Doeven, I. (2008). *Meldcodes kindermishandeling: beschikking, waardering, gebruik en scholing*. Amsterdam: veldkamp.

Felten, H. (2021). *Het veranderen van sociale normen ten aanzien van gender, geweld en seksuele diversiteit: evaluatie van 700 bijeenkomsten in de Alliantie Verandering van Binnenuit*. Utrecht: Movisie.

Inspectie Justitie en Veiligheid. (2020, 23 juni). *Vershillende Perspectieven: een onderzoek naar de taakuitvoering van zedenrechercheurs en hun bejegening van slachtoffers*.

Jewkes, R., Flood, M., Lang, J. (2015). From work with men and boys to changes of social norms

and reduction of inequities in gender relations: a conceptual shift in prevention of violence against women and girls. *The Lancet*, 385(9977), 1580-1589.

Kettrey, H.H., Marx, R.A. (2019). Does the Gendered Approach of Bystander Programs Matter in the Prevention of Sexual Assault Among Adolescents and College Students? A Systematic Review and Meta-Analysis. *Archives of Sexual Behavior* 48, 2037–2053. <https://doi.org/10.1007/s10508-019-01503-1>

Levy, R., Mattsson, M. (2019) The Effects of Social Movements: Evidence from #MeToo. SSRN. Via https://papers.ssrn.com/sol3/Papers.cfm?abstract_id=3496903

Lünnemann, K., Nieborg, S., Goderie, M., Kool, R., Beijers, G. (2006). *Kinderen beschermd tegen seksueel misbruik: evaluatie van de partiële wijziging in de zedelijkheids-wetgeving*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

Meerhoff, S. (2016). Hardnekkig hetero: 'seksuele diversiteit' in de praktijk van het middelbaar schoolonderwijs. *Religie & Samenleving*, 11(2), 156-174. <https://doi.org/10.54195/RS.12210>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap & Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. (2023) *Elkaars wensen en grenzen herkennen, erkennen en respecteren: Nationaal Actieprogramma Aanpak seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld*.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn, en Sport; Ministerie van Justitie en Veiligheid; Vereniging van Nederlandse Gemeenten. (2019). *Derde voortgangsrapportage over het programma Geweld hoort nergens thuis*.

Mujal, G. N., Taylor, M. E., Fry, J. L., Gochez-Kerr, T. H., Weaver, N. L. (2021). A Systematic Review of Bystander Interventions for the Prevention of Sexual Violence. *Trauma, Violence, & Abuse*, 22(2), 381-396. <https://doi.org/10.1177/1524838019849587>

Naves, H.C. (2021). Advies Wetsvoorstel seksuele misdrijven. Geraadpleegd van (2021-25-advies-wet-seksuele-misdrijven.pdf (rechtspraak.nl

Perkins, H. W. (2003). The emergence and evolution of the social norms approach to substance abuse prevention. The social norms approach to preventing school and college age substance abuse: A handbook for educators, counselors, and clinicians, 3-17.

Pijlman, V., Eichelsheim, V., Pemberton, A., De Waardt, M. (2022). Welke factoren spelen een rol in de overweging om hulp te zoeken na seksueel geweld? Een beknopt overzicht van het hulpzoekgedrag van slachtoffers. *Tijdschrift voor Criminologie*, 64(2), 208-219.

Postmes, T., Steg, L., & Keizer, K. (2009). Groepsnormen en gedrag: Sturing door sociale identiteit en dialoog. In *De menselijke beslisser: Over de psychologie van keuze en gedrag* (pp. 139-162). Amsterdam University Press.

Renes, R.J., Van de Putte, B., Van Breukelen, R., Loef, J., Otte, M., Wennekers, C. (2011). *Gedragsverandering via campagnes*. Den Haag: Ministerie van Algemene Zaken, Dienst Publieke Communicatie. Geraadpleegd via <https://www.communicatierijk.nl/documenten/publicaties/2011/05/18/gedragsverandering-via-campagnes>

Renes, R.J., Van Den Putte, & Loef, J. (2012). *Het vergroten van gedragsbeïnvloeding via publiekscampagnes: Introductie van een communicatieontwikkelingsmodel*. Geraadpleegd van <https://www.hu.nl/onderzoek/publicaties/het-vergroten-van-gedragsbeïnvloeding-via-publiekscampagnes-introductie-van-een-communicatieontwikkeling>

Ridderbos-Hovingh, C. M., Frederiks, B. J. M., Veen, C., Tingen, A., Beukers, M., Geertsema, J.B., Van Dijk, P.H.H., Woestenburg, N.O.M., Winter, H.B. (2020). *Evaluatie Wet verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling*. Den Haag: ZonMW.

Rijksoverheid. *Wat kan mij helpen?* Geraadpleegd van <https://www.watkanmijhelpen.nl/>

Rijksoverheid. (2021, 30 augustus). *Zin? Lekker? Fijn? Maakt wensen en grenzen bespreekbaar*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2021/08/30/zin-lekker-fijn-maakt-wensen-en-grenzen-bespreekbaar>

Secrist, G., Young, A. (2011). The influence of social consensus information on inter-group attitudes: the moderating effects of ingroup identification. *The Journal of Social Psychology*, 151(6), 674-695.

Sense. *Zin? Lekker? Fijn?*. Geraadpleegd van <https://sense.info/nl/seks/praten-over-seks/zin-lekker-fijn>

Tankard, M., Paluck, E. (2016) Norm perception as a vehicle for social change. *Social Issues and Policy Review*, 10(1), 181-211.

Van Aert, L., Heylen, K. (2021, 13 oktober). Hoe kan je als omstander helpen als je getuige bent van grensoverschrijdend gedrag? Sensoa geeft tips met de 5A's. VR NWS. Geraadpleegd van https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/10/12/_wij-grijpen-in_-nieuwe-sensoa-campagne-wil-mensen-aanzetten-om/

Van De Beld, J., Kootstra, A. (2020, 2 september). Stijgende verkrachtingscijfers, falende opsporing. *De Groene Amsterdammer*. Geraadpleegd van <https://www.groene.nl/artikel/stijgende-verkrachtingscijfers-falende-opsporing>

Van Der Werf, H., Mutluer, S. (2023). *Onderzoeksrapport Wet seksuele misdrijven*. Geraadpleegd van https://www.eerstekamer.nl/overig/20230531/onderzoeksrapport_wet_seksuele/meta

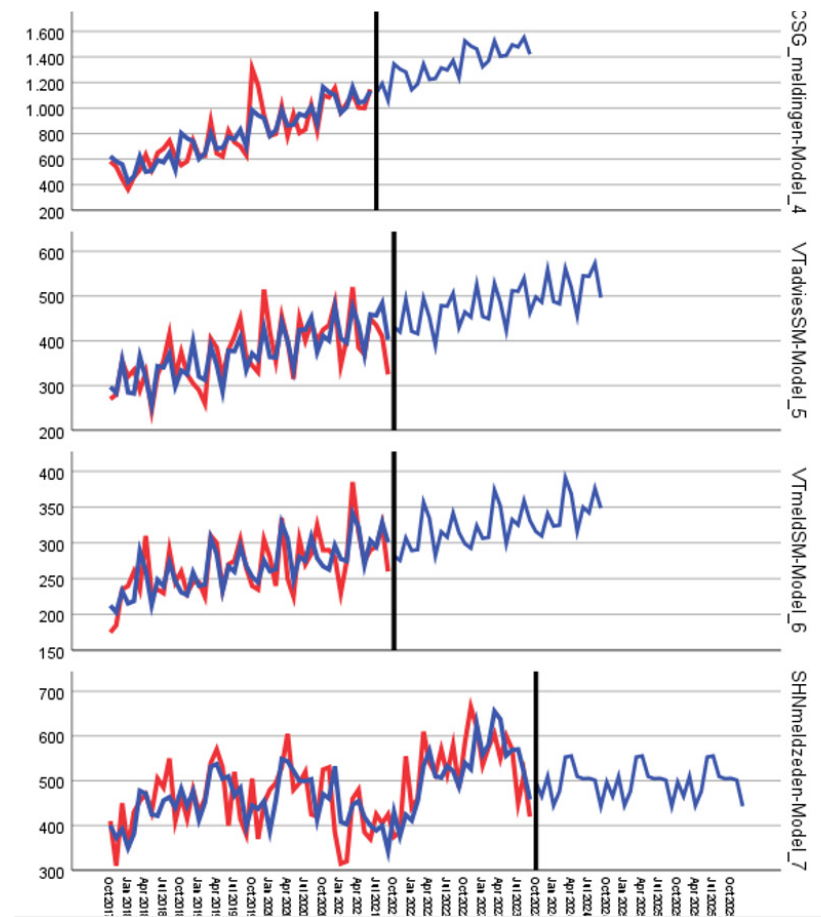
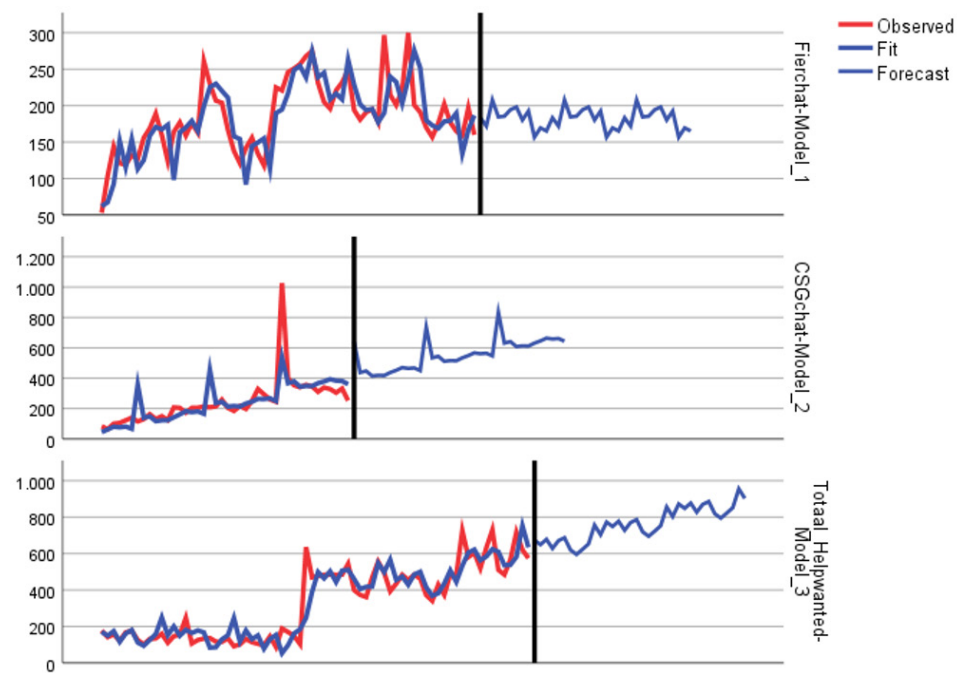
Van Veldhuisen, A., Mol, Y., Van der Burg, D., Geurts, S., Van Leeuwen, J., Waal, J., Steenbergen, J., Elling, A., Stevens, V., Van Bottenburg, M., Wilms, T. (2023). *Samen de lat hoger leggen: onderzoek naar de governance en het tuchtrecht voor veilige en integere sport*. Utrecht: Andersson Elffers Felix, Mulier Instituut, Universiteit Utrecht & Kennedy Van Der Laan.

Wakefield, M., Loken, B., Hornik, R. (2019). Use of mass media campaigns to change health behaviour. *Lancet*, 376(9748), 1261-1271. Doi 10.1016/S0140-6736(10)60809-4

Yesilgöz-Zegerius, D. (2023). *Beantwoording van de vragen die zijn opgenomen in het rapport van de rapporteurs over het wetsvoorstel seksuele misdrijven*.

Bijlage 1

Figuur 5 Trendlijnen 2023-2025 afzonderlijke organisaties

COLOFON

Opdrachtgever Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Auteurs Jildou van der Ploeg
Bas Tierolf
Milou Lünemann
Roos de Wildt

Met medewerking van Loes Berendsen
Foto omslag Adobestock 487777915
Uitgave Verwey-Jonker Instituut
Giessenplein 59-C
3522 KE Utrecht
T (030) 230 07 99
E secr@verwey-jonker.nl
I www.verwey-jonker.nl

De publicatie kan gedownload worden via onze website:
<http://www.verwey-jonker.nl>

ISBN 978-94-6409-299-8
© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, Februari 2024.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

